

VASA DAGBLAD

Nr 26 Söndagen den 30 juni 2024

ISSN 2954-2448

**Äntligen en
medicin mot
celiaki?**

**Granbarkbor-
ren sprider sig
i Vasa skär-
gård**

**Sundomvägen
snart klar!**

**Horoskop för
juli**

**HÄR FINNS VI:
vpress.ovh**

Klimatförändringen är ett verkligt hot

Klimatförändringen är inte längre en avlägsen framtidsfråga. Det är ett verkligt hot som vi står inför här och nu. Våra hav stiger, våra skogar brinner, våra isberg smälter och våra arter dör ut i en aldrig tidigare skådad takt.

Som ett tydligt tecken på klimatförändringarna är den nya typ av nyheter som inte tidigare förekommet: Folk dör av värmen! Mest varje dag kommer upp-gifter om att någon dött i sydeuropa. I Indien dog 60 valfunktionärer av hettan. Och för en vecka sedan kom nyheten om att tusen människor dött i Saudiarabien på grund av hetta. Denna typ av nyheter är inte en tillfällighet. Och tyvärr kommer dessa nyheter att bli mer och mer vanliga under åren som kommer.

Och i något skede, i värsta fall, kanske människor börjar fly från hettan, till kallare omgivning. Miljoner människor, tiotals miljoner, hudratals miljoner

Vetenskapen är entydig

Vetenskapen är entydig: mänsklig aktivitet är den drivande kraften bakom den nuvarande globala uppvärmningen. Vi har sett en ökning av den genom-snittliga globala temperaturen med mer än 1 grad Celsius sedan förindustriell tid, och denna ökning förväntas fortsätta om vi inte vidtar åtgärder.

Konsekvenserna är allvarliga

Konsekvenserna av klimatförändringen är allvarliga och påverkar oss alla. Vi ser redan effekterna i form av mer extrema väderhändelser, som översvämningar, torka och värmeböljor. Dessa händelser leder till förlust av liv och egendom, och påverkar vår förmåga att producera mat och säkerställa rent vatten.

Vi kan göra skillnad

Men det finns hopp. Vi har tekniken och kunskapen för att bekämpa klimatförändringen. Genom att minska våra utsläpp av växthusgaser, genom att övergå till förnybara energikällor

och genom att skydda och återsätta våra skogar kan vi göra en skillnad.

Det är dags att agera

Det är dags för oss alla att agera. Vi behöver politisk vilja, vi behöver företag som tar ansvar, och vi behöver individer som gör hållbara val i sina dagliga liv. Tillsammans kan vi bekämpa klimatförändringen och säkerställa en hållbar framtid för kommande generationer.

Klimatförändringen är ett verkligt hot, men det är också vår största möjlighet att skapa en bättre värld. Låt oss ta den chansen.

Photo Supplement - vpress.ovh

Nytt konstverk på Tikanojas konstthems innergård: J.O. Mallanders "Mot det rena landet"

Under sommaren kan besökare på Tikanojas konsthem i Vasa uppleva ett nytt tillfälligt verk av den prisbelönta konstnären J.O. Mallander. Verket, "Mot det rena landet", visas på innergården från den 14 juni till den 23 augusti som en del av utställningen "Österländsk andlighet".

Det vita tegelverket är en fascinerande del av utställningen som lyfter fram finländska konstnärers intresse för österländska religioner och kulturer genom olika kulturhistoriska artefakter och konstverk. Utställningen utforskar hur dessa influenser har format och inspirerat konstnärligt skapande i Finland.

J.O. Mallander, en pion-

jär inom koncept- och miljökonst, har under sin karriär skapat omkring 60 olika tegelinstallationer. Den första versionen av "Mot det rena landet" byggdes 1983 i Tamminiemi, och verket nådde ytterligare erkännande när det placerades framför Finlandiahuset 1988. Mallander, som är djupt insatt i österländsk filosofi och sedan länge är buddhist, skapar verk som speglar hans spirituella övertygelser.

Begreppet "det rena landet" refererar till ett upplyst sinnestillstånd inom buddhismen. På Tikanojas konstthems innergård tar verket form av en mandala och en tillhörande buddhafigur som symboliserar betraktarens blick. Cirkeln i verket representerar en avslutande punkt och, enligt konstnären

själv, "Cirkeln slutar med detta anförande".

En unik aspekt av Mallanders verk är att tegelstenarna skänks till allmänheten enligt en generositetsprincip, vilket ger dem nytt liv och stödjer hållbar utveckling. Förverkligandet av detta konstverk har fått stöd av byggfirman STARK Vasa och Bröderna Gröndahls Stiftelse.

Utställningen "Österländsk andlighet" är öppen för allmänheten på Tikanojas konsthem från onsdag till söndag, klockan 10-17. Utställningen har kuraterats av konst- och religionsforskaren Nina Kokkinen. Välkomna att utforska detta inspirerande möte mellan österländsk filosofi och finländskt konstnärskap på Tikanojas konsthem!

Sommarprogram och Guidningar i Vasas Museer

Vasas museer erbjuder i sommar en mängd workshoppar för barn i alla åldrar samt andra somriga aktiviteter. Guidningar för allmänheten i samband med utställningarna ordnas på söndagar. I juli öppnas fotoutställningen "Resan till månen 55" på Terranova i Österbottens museum.

Sommarworkshoppar: Kuntsi museum för modern konst:

Workshoppar på onsdagar: 3.7, 10.7, 17.7, 24.7 och 31.7 kl. 11 och 14 (tvåspråkigt). Aktivitet: Vi bekantar oss med utställningen "Kroppar och stunder – tre synvinklar till Kuntsis Stiftelses samling", och i workshoppen skapar vi

experimentella målningar. Tikanojas konsthem:

Workshoppar på torsdagar: 4.7, 11.7, 18.7 och 25.7 kl. 10 och 14 (tvåspråkigt). Aktivitet: Vi går en kort rundvandring på utställningen "Österländsk andlighet" och efteråt viker vi motiv av origami-papper som passar ihop med temat. Gamla Vasa museum:

Workshoppar på fredagar: 5.7, 12.7, 19.7 och 26.7 kl. 10 och 14 (tvåspråkigt). Aktivitet: Vi bekantar oss med Gamla Vasa museum och i workshoppen gör vi egna tredimensionella båtar i skeppsredare Falanders anda. Österbottens museum:

Workshoppar på lördagar: 6.7, 13.7, 20.7

DENNA TIDNING KAN MAN LÄSA VAR SOM HELST

S
Denna tidning kan man läsa var som helst, som i Virolahti skärgård

och 27.7 kl. 10 och 14 (tvåspråkigt).
Aktivitet: Vi bekantar oss med utställningen "Who is Roger Broo?" och funderar på vem denna konstsamlare var. I workshoppen gör vi självporträtt med collage-teknik.
Alla sommarens workshoppar och guidningar är tvåspråkiga och gratis för personer under 18 år.

Guidningar för allmänheten på söndagar:
Kuntsi museum för modern konst:

Utställning: "Kroppar och stunder – tre synvinklar till Kuntsis Stiftelses samling"
Datum: 7.7 och 4.8 kl. 13 på svenska och kl. 14 på finska.
Österbottens museum: Utställning: "Who is Roger Broo?"
Datum: 14.7 och 11.8 kl. 13 på svenska och kl. 14 på finska.
Tikanojas konsthem:

Utställning: "Österländsk andlighet"
Datum: 21.7 och 18.8 kl. 13 på svenska och kl. 14 på finska.
Gamla Vasa museum:

Datum: 28.7 och 25.8 kl. 13 på svenska och kl. 14 på finska.
Fotoutställning på Terranova:
Utställning: "Resan till månen 55"
Öppningsdatum: 3.7.
Utställningen markerar 55-årsjubileet av den första månlandningen och lyfter fram amerikafinländarnas bidrag till USA
rymdprogram. Senare under året kommer utställningen att fortsätta med fokus på andra månresor.
Producerad av VB-fotocenter och Österbottens museum.
Utöver detta visar Österbottens museum de långvariga samlingsutställningarna "Skatter från när och fjärran" och

"Vasa 400".

Finländska Bildkonstens Dag – 10 juli:

Evenemang:
På onsdag 10.7 firas den finländska bildkonstens dag. Vid Tikanojas konsthem ordnas ett målningsevenemang på den stämmingsfulla innergården, där alla intresserade har möjlighet att måla tillsammans med Vasa Konstnärsgille kl. 12–16.30.
Sahaja yoga-sessioner kommer också att finnas tillgängliga på lördagar, 29.6 och 6.7, kl. 13–14.30. Yogasessionerna är gratis, och på dessa dagar kan man bekanta sig med utställningen "Österländsk andlighet" till studentpris.
Evenemang vid Gamla Vasa museum i augusti:
Årsdag för Vasa brand:
Datum: lördag 3.8.
Guidade turer om branden kl. 13 på finska, kl. 14 på svenska och kl. 15 på engelska. Fri entré till

evenemanget.

Gamla Vasa-dagen:

Datum: söndag 18.8.
Korta guidningar kl. 14 på engelska, kl. 15 på finska och kl. 16 på svenska.
Konstworkshop "Jag hoppas att du ska växa" kommer att hållas i Loukos stuga, ledd av konstnärerna Alan Bulfin och Pii Anttila. Delta-garna skapar sina egna berättelser och illustrerar en bilderbok.
Workshoppen är gratis och öppen för alla åldrar.
Utställning: "Tjära och saltstänk"
Öppnas i augusti.
Producerad av KulturÖsterbotten tillsammans med andra sjöfartsmuseer i regionen.
Vasas museer är öppna från onsdag till söndag kl. 10–17. På Konstens natt, torsdag 15.8, håller Österbottens museum, Tikanojas konsthem och Kuntsi museum för modern konst öppet kl. 15–21.

De, som vet litet mera är De, som läser Wasa Dagblad

Brändö bibliotek stänger – Bokbussen tar över och utökar servicen

Vasa kultur- och idrottsnämnd har beslutat att lägga ner Brändö bibliotek som en del av stadens ekonomiska balanseringsprogram. Biblioteket kommer att betjäna sina kunder fram till den 30 september 2024, därefter tar bokbussen över med utökad service för Brändös invånare. Två nya bokbushållplatser kommer att öppnas under hösten.

För närvarande finns det sex närbibliotek och en bokbuss i Vasa, förutom huvudbiblioteket.

Kultur- och biblioteksdirektör Sanna Bondas förklarar att det stora sparkravet tvingade till en minskning av servicenätverket.

– Brändö bibliotek ligger närmast huvudbiblioteket av alla närbibliotek, vilket var en avgörande faktor för nedläggningsbeslutet. De övriga närbiblioteken ligger längre bort, säger Bondas.

Besöksantalet på Brändö bibliotek har minskat stadigt under de senaste tio åren, trots en viss ökning efter coronaåren. Bondas påpekar att detta också bidrog till beslutet.

Utökad bokbusservice för Brändöbor

Från och med hösten kommer två nya bokbushållplatser att öppnas i Brändö, med en möjlig tredje hållplats senare. Detta för att säkerställa att områdets daghem, Vikinga skola och övriga kunder får fortsatt tillgång till bibliotekstjänster.

– Vi vill garantera att bibliotekstjänsterna fortsätter att vara tillgängliga för alla i området, säger Bondas.

För boenden i servicehus levereras biblioteksmaterial direkt genom den uppsökande verksamheten. Bibliotekets avgiftsfria tjänst "Boken kommer" finns också tillgänglig för dem som på grund av hög ålder, rörelsehinder eller sjukdom inte kan ta sig till biblioteket eller bokbussen.

Dessutom erbjuder det nationella e-biblioteket en mängd digitala resurser, såsom e-böcker, ljudböcker och tidningar, som kan lånas via mobilenheten.

Framtiden för Brändö biblioteks lokaler

Brändö biblioteks lokaler kommer att tömmas senast vid årets slut.

VECKANS KONSTUPPLEVELSE:

Helene Schjerfbeck

1862-1946
Flickhuvud, 1882

Vasa Hussektor ansvarar för de fortsatta planerna för lokalerna, men dessa är ännu inte fastställda.

Med denna förändring ser Vasa stad till att anpassa bibliotekstjänsterna till invånarnas behov, trots de ekonomiska utmaningarna, och fortsätter att erbjuda tillgång till litteratur och information genom innovativa lösningar som bokbussen och digitala tjänster. (Vasa.fi, pressmeddelande)

Vasa är en kebabstad, åtminstone enligt Foodora

Foodora har publicerat statistik som visar att kebab smakar särskilt gott i vissa städer i Finland. På basis av denna information är Vasa starkt representerat bland kebabälskare, även om staden inte riktigt nådde toppen.

Även om Foodoras mest beställda rätter under året är pizza, hamburgare och kebab, varken Tammerfors eller Kuopio ligger långt efter.

Även om Foodoras mest beställda rätter under året är pizza, hamburgare och kebab, varken Tammerfors eller Kuopio ligger långt efter. "Kebab har alltid varit

en av de mest populära rätterna, särskilt utanför huvudstadsregionen.

Enligt en undersökning av Foodora smakar kebab särskilt bra i följande städer:

Pori
Åbo
Villmanstrand
Tammerfors
Kuopio
Uleåborg
Vasa
Rovaniemi
S:t Michel
Helsingfors
Kebabrullas, kebab

med pommes frites, kebab med ris, iskenderkebab och kebab med potatis är de mest beställda kebabrätterna. Björneborgarna njuter klart mer av kebab än andra, vilket placerar dem högst upp på listan. Åbo och Villmanstrand följer nästan lika mycket, och varken Tammerfors eller Kuopio ligger långt efter. "Kebab har alltid varit

en av Foodoras populäraste rätter och den äts särskilt utanför huvudstadsregionen. Det är dock intressant att städerna Björneborg och Åbo i västra Finland ligger i topp, eftersom Åboborna också gillar hamburgare, och Björneborgarna ligger inte långt efter i detta. Villmanstrand är däremot känt för att ha många kebabrestauranger, säger Einar Toivonen, kommersiell direktör på Foodora.

Jämförelsen mellan olika städer gjordes genom att ställa kebabbeställningarna i relation till invånarantalet under de senaste sex månaderna. Vasas sjundeplats visar att staden har en stark kebabkultur och att stadsborna uppskattar denna mångsidiga och läckra maträtt.

Foodoras statistik avslöjar intressanta trender i den finländska matkulturen, och även om Vasa inte nådde toppen, har staden helt klart förjänat sin plats bland de bästa kebabstäderna. Detta väcker frågan: vilka andra kulinariska överraskningar har Vasa att erbjuda?

Kommentar: Alkoholens Mörka Sida – En dold risk för unga män

En ny internationell studie ledd av HUS Helsingfors universitetssjukhus avslöjar en alarmerande koppling mellan riklig alkoholkonsumtion och en ökad risk för hjärninfarkt hos unga män. Studien visar att unga män som dricker sig berusade nästan tredubblar sin risk att drabbas av hjärninfarkt, även i avsaknad av kända predisponerande faktorer.

Denna upptäckt kommer i en tid då hjärninfarkter hos personer under 50 år blivit allt vanligare, med en betydande andel av fallen – mellan 33 och 50 procent – som förblir oförklarliga utifrån traditionella riskfaktorer. Dessa så kallade kryptogenetiska hjärninfarkter innebär en utmaning för medicinsk forskning och folkhälsa.

Studien, som omfattade 540 personer under 50 år som nyligen fått en kryptogenetisk hjärninfarkt och 540 kontrollpersoner från 19 sjukhus i Europa, har fördjupat förståelsen av dessa okända riskfaktorer. Genom att samla omfattande data om deltagarnas tidigare sjukdomar, levnadsvanor och familjebakgrund har forskarna kunnat identifiera alkoholens betydande roll.

För unga män innebär en konsumtion över 14 alkoholportioner per vecka eller att dricka mer än 6 portioner åt gången minst två gånger i månaden en nästan tredubblad risk för hjärninfarkt. Det är en skrämmande siffra som pekar på alkoholens

skadliga effekter även vid en nivå som många kanske inte ser som extrem. För kvinnor, trots att gränsvärdena för riklig konsumtion är något lägre, konstaterades inte samma statistiska riskökning.

Detta väcker viktiga frågor om våra alkoholvänor och den allmänna synen på alkoholkonsumtion. I många samhällen är det socialt accepterat, till och med uppmuntrat, att dricka rikligt vid sociala tillfällen. Men denna studie påminner oss om att även sådana vanor kan ha allvarliga hälsoeffekter.

För folkhälsan är det en signal att intensifiera insatserna för att utbilda och informera om riskerna med alkohol, särskilt bland unga män. Det krävs också en mer omfattande dialog kring hur vi kan skapa en kultur där måttlighet och medvetenhet om alkoholens risker blir normen snarare än undantaget.

Denna studie är en kraftfull påminnelse om att vi måste ta alkoholens hälsoeffekter på största allvar. Det handlar inte bara om att skydda indi-

anobakterier (blågröna alger) inte påvisas organoleptiska i badvattnet eller på stranden.

Inga blågröna alger upptäcktes

Inga blågröna alger upptäcktes vid Vasas badstränder, vilket är särskilt goda nyheter för simmare. Avlagringar av blågröna alger kan orsaka hälsorisker, och frånvaron av dem är ett tecken på god vattenkvalitet.

Regelbunden övervakning

Vattenkvaliteten på Vasa och Laihela badstränder följs upp regelbundet under badsäsongen 15 juni–31 augusti 2024. Nästa provtagningsdatum är den 15 juli 2024. Denna kontinuerliga övervakning säkerställer att badvattenkvaliteten förblir hög under hela sommaren.

Rapportering av misstänkta iakttagelser

Stadsborna kan göra anmälningar om badvattnets kvalitet via miljö- och hälsoskyddets elektroniska anmälnings-tjänst. Du kan anmäla något misstänkt i badvattnet, till exempel en avvikande färg eller lukt, eller blågröna alger. Sjukdomar eller andra reaktioner som misstänks orsakas av badvatten ska också rapporteras.

Vasa stad har förbundit sig att säkerställa vattenkvaliteten på sina stränder och de senaste resultaten visar att stadens badvatten är säkra och uppfyller stränga kvalitetskrav. Detta ger stadsbor och turister sinnesro och gör det möjligt för dem att njuta av sommarbad i Vasa och Laihela

FPA Föreslår: Egenläkare och egenvårdare
Folkpensionsanstalten

(FPA) anser att social- och hälsovårdsministeriets nya modell för FPA-ersättningar, som nyligen varit ute på remiss, är ett steg i rätt riktning. FPA föreslår dock att modellen bör utvecklas vidare mot en struktur som bygger på husläkare och egenvårdare för att garantera kontinuitet i vården utan betydande merkostnader.

Stöd för Primärvården och Kontinuitet i Vården

Den föreslagna modellen syftar till att stödja primärvården och förbättra tillgången till allmänläkare. Modellen främjar också kontinuiteten i vården, eftersom det inte finns några begränsningar för antalet besök hos allmänläkare. Arbetet med att utveckla denna nya modell för FPA-ersättningar kommer att fortsätta under den nuvarande regeringsperioden.

– FPA

sjukvårdersättningar kan i framtiden baseras på en modell som fokuserar på kontinuiteten i vårdrelationen mellan patient och läkare. En egenvårdare och, vid behov, andra medlemmar i ett multiprofessionellt team skulle stödja patientens vård, säger FPA generaldirektör Outi Antila.

Stark Forskningsvidens för Kontinuitet i Vården

Forskning visar tydliga fördelar med kontinuitet i relationen mellan patient och läkare. När en och samma allmänläkare vårdar patienten förbättras vårdkvaliteten, sjukdomsfrekvensen och dödligheten minskar avsevärt, och de totala vårdbehoven och vårdkostnaderna sjunker. Dessutom ökar patienttillfredsställelsen.

Den föreslagna husläkar- och egenvårdar-

modellen syftar till att, tillsammans med välfärdsområdena, garantera kontinuitet i vården utan att skapa stora merkostnader. Patienter inom välfärdsområdena skulle vid behov kunna välja en specialist i allmänmedicin inom den privata sektorn som husläkare och en vårdare som arbetar tillsammans med läkaren som egenvårdare.

Främja Jämlikhet och Effektivitet

Experter vid FPA menar att modellen med husläkare och egenvårdare skulle främja jämlikhet inom hälsotjänsterna och vara ett kostnadseffektivt sätt att förkorta vårdköerna. Genom att frigöra resurser inom den offentliga hälso- och sjukvården kan man bättre tillgodose behoven hos de patienter som kräver omfattande och multiprofessionella tjänster.

– Jag hoppas att den nya modellen kan utvecklas i nära samarbete med välfärdsområdena och andra aktörer på området, säger Antila.

Denna nya riktning för FPA-ersättningar markerar en betydande förändring i hur hälsovårdstjänster kan organiseras och levereras, med fokus på kontinuitet, effektivitet och jämlikhet för att förbättra vårdkvaliteten för alla medborgare.

Wärtsiläs lösningar för att minimera utsläppen från två nya CMA CGM-färjor

Teknologikoncernen Wärtsilä kommer att leverera motorer, bränslegasförsörjningssystem och propellrar till två nya Ropax-färjor som byggs för det franska flygbolaget La Méditerranée, ett dotterbolag till CMA CGM. Fartygen, som är

särskilt utformade för att minimera utsläppen, kommer att byggas vid China Merchants Jinling Shipyard (Weihai) Co., Ltd. och kommer att gå i trafik mellan Marseille och Korsika.

Ordern från Wärtsilä bokades i april 2024. Färjor ligger i frontlinjen för energiomställningen och är bland de första sektorerna som siktar på en koldioxidfri verksamhet.

”Designen av dessa två Ropax-fartyg återspeglar vårt engagemang för att minska koldioxidavtrycket inom vår egen flotta. Dessa fartyg kommer att vara bland de mest energieffektiva fartygen med låga utsläpp i världen, och vi värdesätter stödet från Wärtsilä, vars teknologi och lösningar bidrar till att göra denna ambition möjlig”, säger Xavier Leclercq, Vice President, CMA Ships, CMA CGM.

Företaget kommer att fortsätta sina ansträngningar för att minska miljöpåverkan genom att införa LNG som primärt bränsle för de nya fartygen samt förbereda dem för att drivas med alternativa bränslen som biogas och syntetisk metan, när dessa blir tillgängliga i stor skala. Till varje fartyg kommer Wärtsilä att leverera två 12-cylindriga, en 10-cylindriga och en 8-cylindriga Wärtsilä 31DF-motorer.

De två färjorna kommer att dra nytta av Wärtsiläs banbrytande NextDF-teknologi, som kommer att implementeras i Wärtsilä 31DF-motorerna. NextDF-versionen av Wärtsilä 31DF minskar metanutsläppen och kväveoxiderna (NOx) avsevärt under LNG-drift (jämfört med den redan utsläppseffektiva standarden Wärtsilä 31DF). Wärtsiläs leveranser omfattar också Wärtsiläs LNGPac, ett bränslegas-

försörjningssystem för LNG-drivna fartyg, samt Wärtsiläs styrpropellrar.

”Strävan mot nettollutsläpp är en av de viktigaste utmaningarna som branschen står inför idag”, säger Stefan Nysjö, direktör för Power Supply, Wärtsilä Marine.

”Det är därför vi är glada över att kunna stödja våra långvariga partners, CMA CGM och China Merchants Jinling Shipyard (Weihai) Co., Ltd., med våra integrerade lösningar – vilket säkerställer att dessa färjor kan dra nytta av enastående bränsleeffektivitet, driftsäkerhet och en betydande minskning av växthusgasutsläppen.”

De 180 meter långa fartygen kommer att kunna ta emot 1 000 passagerare samt gods. Wärtsiläs utrustning till dessa färjor är planerad att levereras i mitten av 2025 och färjorna förväntas sättas i trafik under första halvåret 2027 mellan Marseille och Korsika.

(Wärtsilä Oyj Ab, Pressmeddelande 5 juni 2024)

Simhallens sommaröppetider gäller 1.6.-1.9, hallen stängd 29.6.-5.8.

Vasa simhalls sommaröppetider träder i kraft 1.6.2024. Simhallen är stängd under sommarveckosluten och helt under servicepausen 29.6.-5.8.

Simhallens sommaröppetider
Simhallen är stängd under sommarveckosluten 1.6.-1.9.

Under serviceavbrottet i juli och augusti kommer hallen att renoveras bland annat broarna mellan 50-metersbassängen och vattenreningsutrust-

ningen.
Vaasa.fi

Barnskyddet i Östbotten klarar sig bra i nationell jämförelse

En jämförelse mellan välfärdsområdena som Institutet för hälsa och välfärd gjort visar att omhändertagna barn kan erbjudas mer vård i familjer i Östbotten än institutionsvård. Det är också möjligt att återföra fler omhändertagna barn till sina egna familjer än någon annanstans i landet.

Östbotten har lyckats med familjevården. Enligt välfärdsområdets pressmeddelande har 62 procent av de omhändertagna barnen placerats i familjer. I hela landet är andelen 54 procent. I Östbotten har familjevårdens andel ökat, medan trenden är nedåtgående i övriga Finland.

De, som vet litet mera är De, som läser Wasa Dagblad

Granbarkborren sprider sig i Vasa skärgård

Granbarkborren (Ips ty-pographus) är en ca en halv centimeter lång skalbagge som utgör det ekonomiskt mest betydande hotet mot granträd i skogsbeståndet. Dess reproduktion sker främst i träd som har fallit av bläst eller som är försvagade. Stormarna som skadat granarna i våra områden kan ha gjort det lättare för granbarkborren att sprida sig.

Men den viktigaste faktorn är nog klimatförändringen och granbarkborren är bara en av de problem som vi får kämpa mot framöver.

Nu kommer det många notiser om hur granbarkborren sprider sig i Vasa skärgård.

I FB-gruppen "Vasa skärgård" berättas om hur granskogen på Värilaxön är drabbad. Minst ett femtiotal, kanske upp till hundra döda granar har setts. På Bergö finns det många drabbade träd.

Efter angrepp av granbarkborren duger granen på sin höjd till energived, av väldigt litet ekonomiskt värde.

Alla som äger skog i dessa trakter har nog skäl att inspektera trädbeståndet och vidta åtgärder ifall smittade granar hittas.

Granbarkborren förökar sig i trädens inre bark, både levande och död ved. De vuxna skalbagarna övervintrar i skogsmarken och i träden när miljöförhållandena inte är gynnsamma för reproduktion. När förhållandena är rätt letar de vuxna barkborrarna upp till en halv mil i

sökandet efter en sårbar värd. När de hittar värden, borrar de genom försvagad bark för att bygga tunnlar där de kan para sig och lägga ägg. De utsöndrar feromoner för att locka fler individer till trädet. Två till fem veckor efter kontamineringen kan de migrera till en annan värd och upprepa processen. När larverna kläcks matar de och förpuppar sig under barken. Upp till tre generationer kan produceras per år.

Granbarkborrar kommunicerar med varandra genom att använda feromoner, föreningar eller blandningar som förmedlar meddelanden. Vissa elektrofylogiska och beteendemässiga statistiker visar att granbarkborrar inte bara kan känna luktmeddelanden direkt från andra granbarkborrar utan också vissa föreningar från träd.

Kuuselas dansverk "Vaikutetut" framförs på Stadsteatern hösten 2024

Dansmästaren Marjo Kuusela tar med sig sitt nya verk "Influenced" till

premiären av Julia Stageden 24 oktober 2024. Verket är en dansteaterstudie av mänsklig interaktion och dess effekter. Premiären utforskar frågor som: Vem påverkar och vem? Vad påverkar dig? Vem och var hör du hemma?

"Påverkad" är en djupdykning i relationerna mellan individ och samhälle, där kroppsspråk används för att uttrycka känslor och tankar som ord inte alltid når. Kuusela, som har varit en central gestalt inom finländsk dans sedan 1970-talet, regisserar och koreograferar verket. Hon lyfter fram mänskliga erfarenheter och vardagsdramatik genom dans.

Scenografin är gjord av Maria Antman, som är känd för sin kreativa och insiktsfulla skenografi. Antman besökte senast Vasa stadsteater hösten 2023 med pjäsen "Kaaos", och nu tar han med sig sin vision till Kuuselas arbete. Jouni Tapio ansvarar för ljudbilden som hämtar inspiration från folkmusiken. Ljudbilden hon har designat kompletterar och fördjupar dansarnas uttryck.

På scenen uppträder teaterns egna dansare Ulla Hyväluoma och Miika Alatupa, vars oribida rörelsespråk ger verket liv. Unga dansare från Vasa samläroanstalt Alma kommer också att vara på plats, vilket ger ny energi och dynamik till föreställningen.

"Impressed" erbjuder tittarna en unik möjlighet att uppleva dansens kraft och dess förmåga att beröra på djupet. Verket ser ut att bli en av höjdpunkterna i kulturlivet i Vasa i höst.

Stadsteatern: Höstens hjärta bjuder

på teaterupplevelser i slutet av 2024

Höstens kulturkalender får återigen det efterlängta tillskottet när festivalen Höstens hjärta drar igång fredagen den 11 oktober 2024. Festivalens öppningsvisning är enmansmusikalen "Zarah L.", som berättar historien om den svenska skådespelerskan och sångerskan Zarah Leanders liv. Den begåvade Tiina Weckström intar scenen i Teaterrestaurang Kulma tillsammans med pianisten Janne Viitanieni. Pjäsen är skriven av Hans Peter Gansner och erbjuder en unik möjlighet att dyka in i Leanders fascinerande värld.

Dagen därpå, lördagen den 12 oktober, uppträder dragstjärnan Marko Vainios fartyllada "Divet Show" på Romeo-scenen. Vainio är känd för sitt energiska uppträdande och sin förmåga att föra en imponerande och underhållande show till scenen som inte lämnar någon kall.

Lördagen den 9 november framförs Jarno Hyökyvaaras monolog "Round Truth" på Juliascenen. Den här showen berättar historien om en ung person som växer upp i fotbollsvärlden och ger tittarna en rörande och relaterbar upplevelse. Hyökyvaara är ett bekant ansikte från Vasa, där han senast besökte musikalen "West Side Story" säsongen 2022-2023 i rollen som Bernardo.

Tisdagen den 12 november och onsdagen den 13 november visas "Alla mina vänner" på Romeo-scenen, en fristående uppföljare till succépjäserna "All My Mother, All My Daughters" och "All My Men".

Pjäsen behandlar olika aspekter av vänskap och lyfter fram Miitta Sorval, Sanna Stellan och Anu Sinisalo på scenen, som tolkar vänskapens nyanser på ett rörande och humoristiskt sätt.

Festivalen Höstens hjärta erbjuder ett mångsidigt utbud av teaterupplevelser och är ett utmärkt tillfälle att njuta av högklassig kultur.

VECKANS CITAT

Johanna Tuukkanen
Redaktör
Erikoislääkäri-tidningen
2/24

Patienten mår inte bra

Social- och hälsovårdsreformen och kriskommunikationen och den politisk-ideologiska lagstiftningsmanövreringen i anslutning till den har flyttat uppmärksamheten från människornas hälso- och sjukvård till servicesystemet och dess problem. Vi hanterar nu olika köer och vi använder deadlines för att följa upp resultatet av vår verksamhet.

Det talas (lyckligtvis) om behandlingens effektivitet, men det finns få verktyg för att mäta den. Patienten har blivit ett nödvändigt ont i systemets hjul, en distraktion, och vi lägger enormt mycket tid och resurser på att avvisa patienter. För att citera professor i allmänmedicin Päivi Korhonen: »Vi har skapat ett patientförebyggande system med alla knep i världen«. Diskussionen om patientnärlighet har blivit liggande i hörnen av seminarierummen, och den organisationsbaserade verksamhetskulturen blomstrar i välfärdsområdena.

ALKOHOL

THL: i Österbotten 6 liter, i Lappland 10: Alkoholkonsumtionen minskar, men regionala skillnader stora

THLs statistik avslöjar betydande skillnader i alkoholkonsumtion i olika delar av Finland. År 2023 drack man minst alkohol i Österbotten, medan konsumtionen var högst i Lappland.

Alkoholkonsumtionen minskade ytterligare förra året. Enligt färsk statistik från Institutet för hälsa och välfärd (THL) var den totala alkoholkonsumtionen i Finland 8,7 liter ren alkohol per invånare som fyllt 15 år. Detta är 2,4 procent mindre än år 2022.

Den totala alkoholkonsumtionen består av försäljning av alkoholhaltiga drycker i detaljhandeln och på serveringsställen i Finland samt finländarnas inköp av alkohol utomlands och via nätet. Konsumtionen har varit på nedgång sedan 2007.

THLs ledande expert Thomas Karlsson betonar betydelsen av minskad alkoholkonsumtion: »Minskad alkoholkonsumtion är positivt och har haft en gynnsam inverkan på finländarnas hälsa och välmående. Att öka tillgängligheten av starkare alkoholhaltiga drycker underminerar dock gradvis den nationella alkoholpolitiken och därmed även den gynnsamma utvecklingen av den totala alkoholkonsumtionen.«

Stora regionala skillnader i försäljningen THLs statistik avslöjar betydande regionala skillnader i försäljningen av alkoholhaltiga drycker. Alkohol säljs mer i östra än i

västra Finland, och mer i norra än i södra Finland. I norra Finland, där försäljningen uppgår till 10,5 liter ren alkohol per invånare som fyllt 15 år, höjs försäljningen av turism. I sommarstugeregioner i östra Finland, som Södra Savolax (9,3 liter) och Södra Karelen (8,6 liter), påverkas försäljningsvolymerna också av sommargäster.

I välfärdsområdena i östra Finland är alkoholrelaterade sjukdomar och dödlighet högre än i västra Finland, vilket visar att även områdets fasta befolkning konsumerar mer alkohol än i västra Finland.

THLs specialexpert Marke Jääskeläinen berättar att uppdelningen av Nyland i mindre välfärdsområden visade att östra, centrala och västra Nyland säljer mindre alkohol än landets genomsnitt. I Helsingfors säljs alkohol i nivå med landets genomsnitt. I välfärdsområdena i södra, centrala och norra Österbotten samt i Österbotten säljs mindre alkohol än landets genomsnitt (7,4 liter). År 2023 såldes minst alkohol i Österbottens välfärdsområde (6 liter). Den låga försäljningen på Åland förklaras av att ålänningarna köper alkohol på kryssningsfartyg.

Inköp av alkoholhaltiga drycker i detaljhandeln, det vill säga i livsmedelsbutiker och på Alko, minskade med 3 procent år 2023. Detaljhandelskonsumtionen stod för 75 procent av den totala konsumti-

onen, så minskningen påverkade den totala konsumtionen mer än ökningen av resandeförsäljning och serveringskonsumtion. Inköp av alkoholhaltiga drycker från utländska nätbutiker minskade avsevärt, med cirka 62 procent jämfört med år 2022.

»Fördelningen av alkoholkonsumtionen i olika inköpskanaler speglar en återgång till situationen före coronapandemin. Serveringskonsumtionen på restauranger ökade något medan detaljhandelskonsumtionen fortsatte att minska. Även resandeförsäljningen ökade för andra året i rad«, berättar Jääskeläinen.

Ökad konsumtion av blanddrycker Konsumtionen av blanddrycker ökade med nästan 15 procent jämfört med år 2022, medan konsumtionen av andra dryckesgrupper minskade. Öl var fortfarande den största dryckesgruppen med en andel på 46 procent. Andelen starka alkoholhaltiga drycker var 21 procent och andelen milda viner 20 procent. De regionala skillnaderna i alkoholkonsumtion belyser att den nationella alkoholpolitiken har olika effekter i olika delar av landet. Jääskeläinen påminner om att finansieringen av social- och hälsovårdstjänster har skurits ner i år samtidigt som tillgängligheten av starkare alkoholhaltiga drycker har utökats. Detta kan öka belastningen på social- och hälsovårdstjänsterna.

EVENEMANG

KALEVALASPELEN detta år i vasa
27-30.6.2024

FM-tävlingen i friidrott, Kalevaspelen, är ett av de främsta nationella idrottsevenemangen i Finland.
<https://kk2024.fi/>

FARMARI

4-6-7Å-2024

Seinäjäki

Hela familjens lantbruksutställning
www.farmari.net

VAASA FOOTBALL CUP

5.-7.7-2024

<https://www.wasafootballcup.com/>

Körttipuoti är redan öppen, i församlingshuset

"HERÄTTÄJÄJUHLAT" I VASA 5-7.7.2024

I sommar arrangeras Vasas andra uppväckelsefestival, hela 60 år efter den senaste händelsen.

Dagarnas motto är "Ge vind i seglen". Festivalområdet ligger mitt i centrum, tillsammans med många hotell och restauranger, vilket gör det enkelt att ta sig runt till fots eller med cykel. I Vasa är du verkligen vid havet, eftersom avståndet från torget till stranden endast är några hundra meter. En lugn kvällspromenad längs stranden, ett besök i lekparken eller utforskande av stadens magnifika kulturbud kan enkelt göras i omedelbar närhet av festivalområdet.

"Körttiradio" sänder program dygnet runt under dagarna

PÖRTOM HEMBYGDSMUSEUM

Sommarmarknaden söndagen den 7 juli kl 10 -15. Kesämarkkinat sunnuntaina 7.7.2024 klo 10 -15.

På museiområdet finns ett tjugotal försäl-

järe.Museoalueella perinteisesti parikymmentä myyntipöytää. Klimpsoppan från kl 11.00. Klimppisoppa tarjolla klo 11.00 alkaen. Kaffeservering. Kahvitarjoilu.

TANGOMARKKINAT 40 år

10-14.7.2024

Seinäjäki

<https://www.tangomarkkinat.fi/>

VETERANTRAKTORIDAG I MALAX

Traktorutställning 20.07.2024 kl. 10.00-17.00

i Kråkbacken

<https://malaxveterantraktor.fi/>

LOHTAJAN KIRKKOMUSIIKKIJUHLAT

23-28.7.2024

www.kirkkomusiikkijuhlat.fi

KORSHOLM MUSIC FESTIVAL

Tjuvstart-Varaslähtö-Early Start
23.7.24 kl 19.30

Trefaldighetskyrkan i Vasa

"POHJALAISIA"-stumfilm, Jimi Järvinen orgel

www.korsholmmusicfestival.fi

KORSHOLM MUSIC FESTIVAL

24.7 - 31.7.24

www.korsholmmusicfestival.fi

VAASA FESTIVAL

1-3.8.2024

<https://vaasafestival.fi/>

TOVE TEUVALLA-OPERA

Östermark kyrka .Teuvan kirkko

3.8.24 - 11.8.2024

3.8. jl 18

4.8.kl 15

8.8. kl 19

9.8. kl 19

10.8. kl 15

11.8. kl 14

<https://www.korsholmmusicfestival.fi/tove-teuvalla/operan-tove-teuvalla>

WASA FUTURE FESTIVAL

5-10.8.2024

Wasa Future Festival 2024 kommer att äga rum den 5-10 augusti. Evenemanget samlar kunniga och motiverade personer från näringslivet, universiteten, de regionala beslutsfattande organen och ministerkärnorna för att fokusera på att lösa problem i Vasa och runt om i Finland. Festivalen täcker teman som sträcker sig från industriella innovationer till kulturella aspekter och erbjuder en plattform för samarbete och problemlösning. Evenemanget kan följas på Wasa Future Festivals YouTube-kanal.

Wasa Innovation CenterGerbyvägen 18

65230 Vasa

<https://wasafuturefestival.fi/>

VAASAN MARSSI

9.-11.8.2024

Vaasan Kävelyklubi ry/rf

www.vaasanmarssi.fi

KONSTENS NATT- TAITEIDEN YÖ

15.8.2024

Men redan nu kan man börja planera olika evenemang, anmäling för denna har öppnats.

VASA STADSTEATER

12.9.2024 saa ensi-iltansa klassikkomusikaali Cabaret, joka on tarina elämäntähtäjästä ihmisistä vuosien 1929-1930 Berliinin sykkeessä. Nuori amerikkalainen kirjailija Clifford Bradshaw etsii itseään, ihanoi vapaata maailmaa. Englantilainen kabareelaulaja Sally Bowles nauttii asemastaan Kit Kat Klubin rakastettuna päätähtenä. Heidän kohdatessaan käynnistyvät musiikalin tarina.

VAASA LITTFEST

tila - tillstånd

13.-17.11.2024

vaasa.fi/littfest

RUSK

19-23.11.24

Jakobstad

Längtans skönhet

Internationell kreativitet den mörkaste tiden på året

ruskfestival.fi

TIKANOJA

ÅRETS KONSTHÄNDELSE I VASA!

EERO JÄRNEFELTS UTSTÄLLNING öppnar den 23.11.24

KLIMATFÖRÄNDRINGEN

Copernicus: Maj 2024 - Varmaste månaden någonsin - 12 heta månader i rad

Jordens feber fortsätter obehagligt. Maj 2024 har utsetts till den varmaste majmånaden någonsin registrerad, enligt Copernicus Climate Change Service (C3S). Denna brännande utveckling är bara det senaste kapitlet i en oroande trend: maj markerar den 12:e månaden i rad där globala temperaturer har slagit rekord.

Dessa nyheter kommer samtidigt med den årliga till decennala prognosen för klimatförutsägelser från Världsmeteorologiska organisationen (WMO) och Storbritanniens meteorologiska kontor. Deras rapport, som släpps samtidigt, målar en oroande bild för den närmaste framtiden. Den förutspår att minst ett av de kommande fem åren troligen kommer att överträffa 2023 och bli det varmaste året någonsin registrerat.

Betydelsen av dessa fynd

Rekordsträckan kan verka chockerande, men för klimatforskare som Carlo Buontempo, direktör för C3S, är det en oundviklig konsekvens av en varmare planet. Även om denna specifika sträcka till slut kommer att ta slut, är den större bilden dystert: det finns inga tecken på att den övergripande trenden vänds. Denna oöverträffade situation belyser vikten av klimatövervakning. De data som samlas in av C3S spelar en avgörande roll för att informera om åtgärder. Ironiskt nog kan dessa "varmaste månader" betraktas som "kalla" i framtiden om vi lyckas drastiskt minska utsläppen av växthusgaser.

En uppmaning till handling

FN:s generalsekreterare António Guterres understryker allvaret i situationen. Han betonar det dystra budskapet som vår planet sänder: rekordhög temperaturer är en dystert verklighet med allvarliga konsekvenser. Vi befinner oss i en kritisk tidpunkt, betonar Guterres,

och omedelbara åtgärder är av yttersta vikt.

Utöver Rubrikerna: Viktiga data

Den globala genomsnittliga ytlufttemperaturen i maj 2024 var 0,65°C högre än 1991-2020 års medelvärde. Detta markerar den 11:e månaden i rad som överstiger 1,5°C över förindustriella nivåer (sedan juli 2023).

Den globala genomsnittliga temperaturen under de senaste 12 månaderna (juni 2023 - maj 2024) är den högsta som någonsin registrerats: 0,75°C högre än 1991-2020 års medelvärde och svindlande 1,63°C över förindustriella nivåer. Data från Copernicus och WMO-UK Met Office-rapporten kommer att användas för att informera ett stort klimatuttalande av FN:s generalsekreterare Guterres. Detta understryker vikten av vetenskapliga bevis för att driva globala åtgärder mot klimatförändringar.

KLIMATFÖRÄNDRINGEN

Stora städer mycket hetare än omgivande landsbygd – En växande fara med klimatförändringarna

Städer, särskilt stora sådana, blir allt varmare än sina omgivande landsbygdsområden. Detta fenomen, känt som "urban heat island effect" eller "stadens värmeö", innebär att temperaturen i urbana miljöer kan vara betydligt högre än på landsbygden.

Konsekvenserna är allvarliga och kan påverka människors hälsa negativt, bland annat genom att öka risken för hjärt- och kärlsjukdomar, luftvägsproblem och värmeslag. Med klimatförändringarna som hotar vår planet blir problemet med städernas värmeö alltmer akut.

Anledningen till värmeöns är den artificiella infrastrukturen och de mänskliga aktiviteter som präglar städer. Jämfört med landsbygden, som ofta täcks av gräs, grödor, buskar eller skog, har urbana områden en betydligt större andel

asfalterade ytor. Vegetation hjälper till att kyla ner luften, medan asfalt och betong däremot absorberar värme, vilket leder till temperaturökningar. Dessutom bidrar byggnader och smala gator till att fånga värme genom att begränsa luftflödet. Även mänskliga aktiviteter, som uppvärmning av byggnader och bilkörning, ger upphov till ytterligare värme i stadsmiljön.

Sammantaget leder alla dessa faktorer till en urban värmeö-effekt, som är som mest påtaglig under natten. Då kan temperaturen i städer vara upp till 10°C högre än på landsbygden. Detta beror på att värmen som lagrats i byggnader och vägar under dagen avges under natten.

Effekten är särskilt tydlig i större städer. Exempelvis registreras regelbundet temperaturer i centrala London och Paris som är cirka 4°C högre än i omgivande landsbygd på natten. Både dessa städer, liksom många andra runt om i Europa och värl-

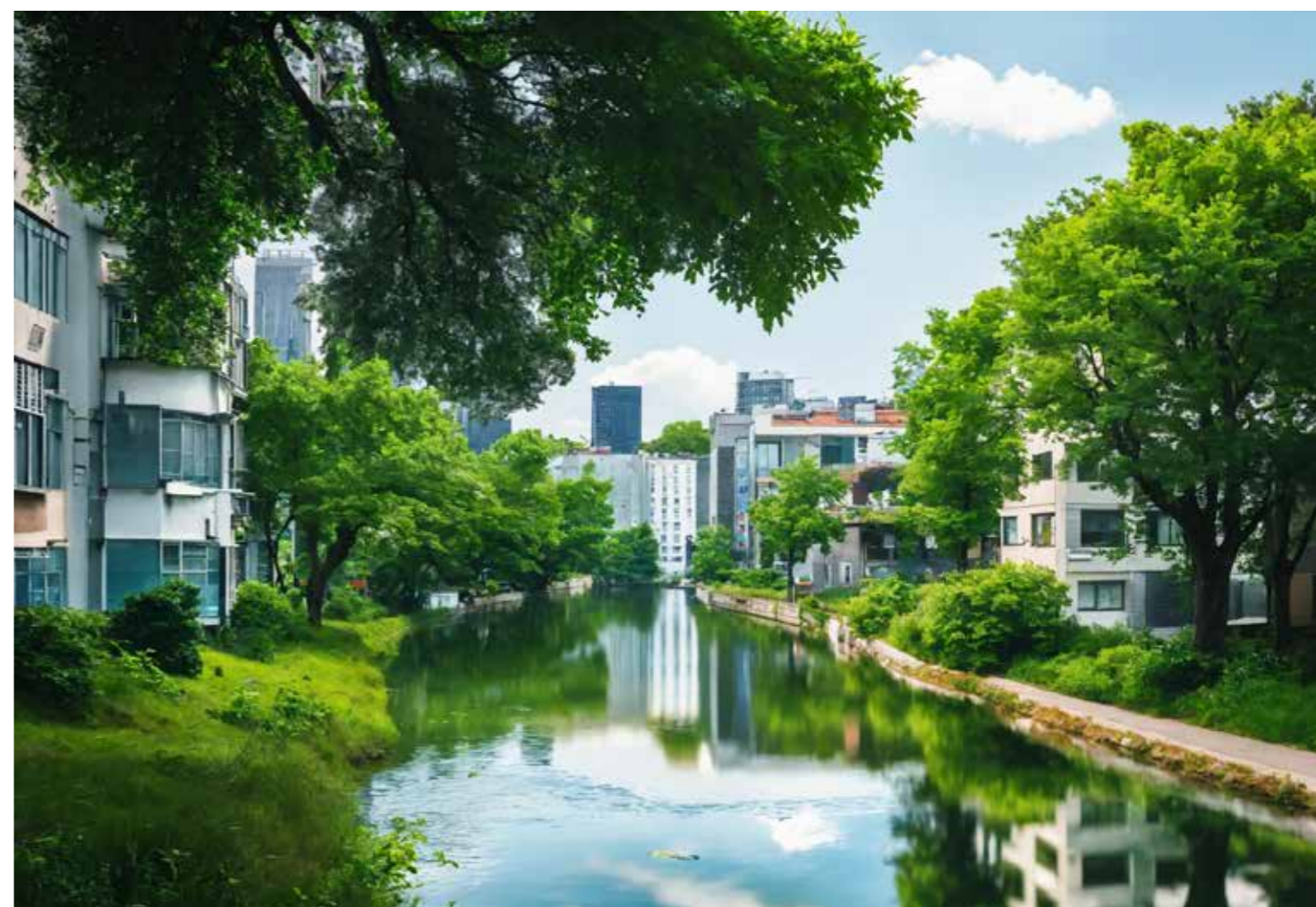
den, upplever värmepåfrestningar som leder till folkhälsoproblem.

För att hantera detta växande problem arbetar stadsplanerare och lokala myndigheter med att utveckla strategier för att minska värmepåfrestningen i städer. Lösningarna kan innefatta att öka andelen så kallad grönblå infrastruktur. Exempel på detta är ökad vegetationsäckning, till exempel genom gröna tak, och mer vattenytor. För att kunna genomföra dessa förändringar behöver man dock först skaffa sig en detaljerad bild över hur temperaturen varierar inom de urbana miljöer som man ansvarar för.

Att hantera städernas värmeö är en viktig del av arbetet för att göra städer mer hållbara och hälsosamma att leva i, särskilt med tanke på de framtida klimatförändringarna. Genom att minska värmepåfrestningen kan vi skapa en bättre livskvalitet för invånarna och samtidigt bidra till en mer hållbar framtid.(KÄLLA: C3S)

Var skulle Du vilja bo?

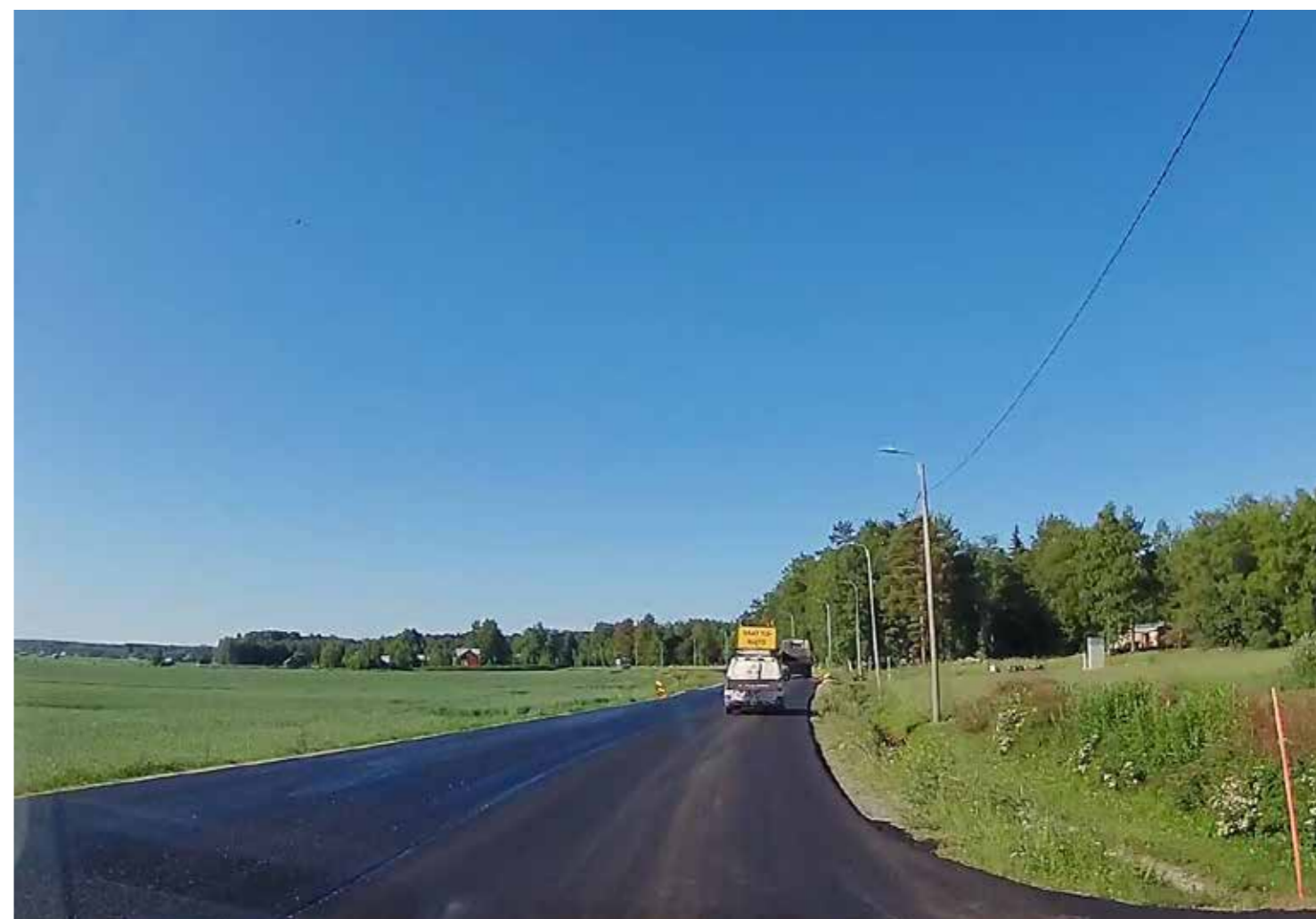

VÄGAR

Sundomvägen börjar vara klar!

Äntligen!

PLANTERINGAR

I Vasa planteras återigen tiotusentals sommarblommor

Vasa stadsmiljö pryds återigen av fantastiska sommarblommor. Årets tema för sommarplanteringarna är varma nyanser av orange och vinrött. Vasa stad uppmanar invånare och besökare att bekanta sig med sommarblomshäftet och ge sig ut på en blomsterpromenad med hjälp av häftets karta.

Planering av sommarblommor
Planeringen av sommarblommorna börjar redan i slutet av föregående år, då färgtemat för planteringarna bestäms. I år ansvarar trädgårdssingenjören Åsa Enholm för blomsterplanteringarna under ledning av grönyttehortonom Leila Roininen.

Sommarblomssäsongen

Sommarblomssäsongen 2024 börjar runt påsk, när påskliljor placeras ut i Vasa centrum. I maj kommer staden redan att prydas av cirka 28 000 tulpaner och påskliljor som

planterades förra oktober. Lökar-
na blommor i år i nyanser av gult,
orange-rött, rosa och lila.

”I maj börjar vi även förbereda
gruppväxtplanteringar i stadens
trädgård, när blomtornen och
krukorna planteras i växthuset,”
berättar Enholm.

Planteringarna fortsätter att växa
i växthuset tills nattfrost och
köldnätterna är över, varefter
de placeras ut på olika platser i
staden.

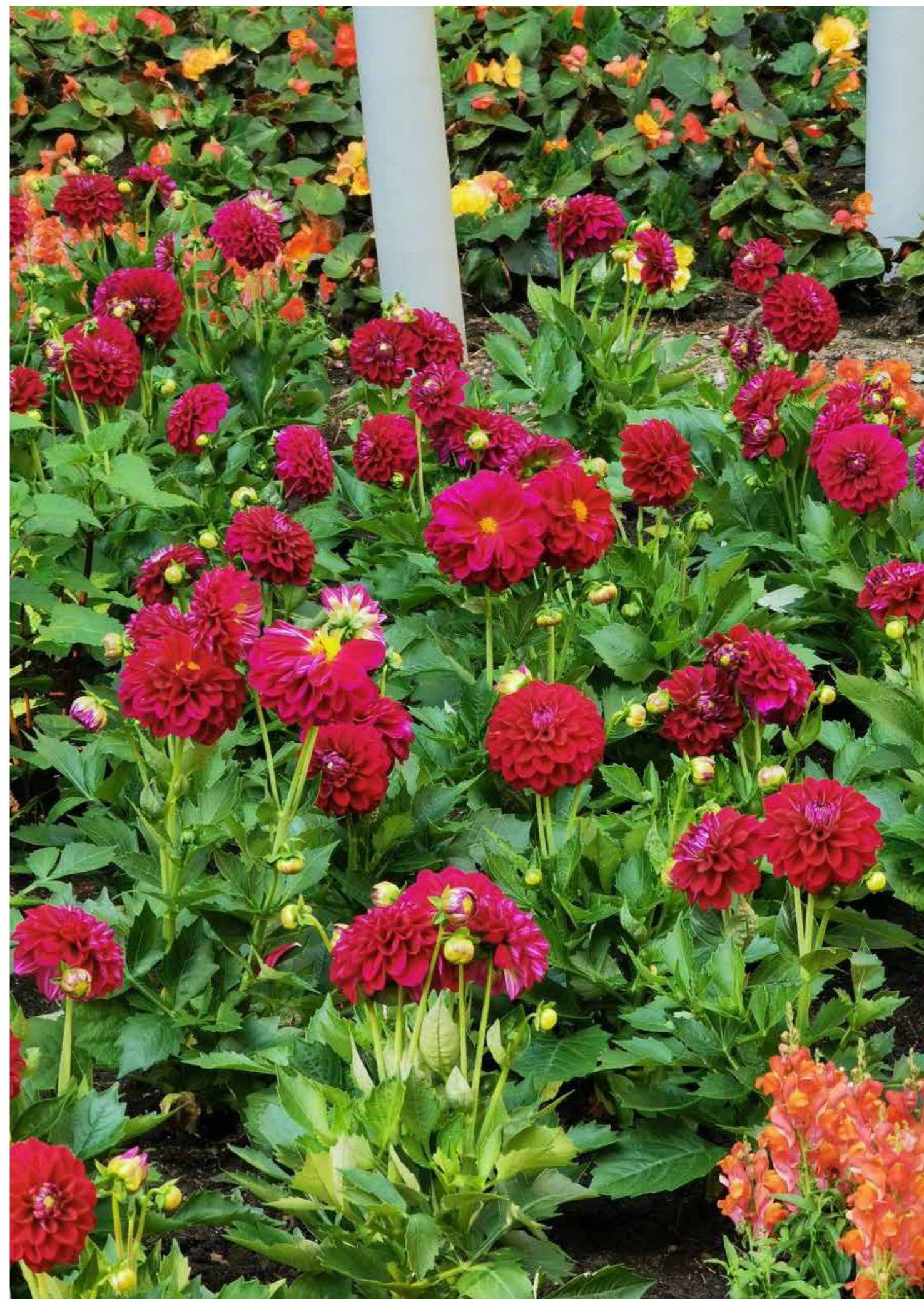
”Efter att lökarna har vissnat göds-
lar och vänder vi jordbäddarna för
sommarblomsplanteringar. Fram
till midsommar har alla cirka 19
000 sommarblommor planterats,”
fortsätter Enholm.

Sommarblommornas förtrollande effekt

Sommarblommorna gläder stadens
invånare och besökare i ungefär
fyra månader. I år blommor som-
marblommorna i varma nyanser av
orange och vinrött, med accentfär-
ger av lila, gult och vitt.

Utforska sommarblomshäftet och
ge dig ut på blomsterpromenad
Sommarens blomsterplanteringar
presenteras artvis och efter plante-
ringsplatser i sommarblomshäftet.
Den digitala versionen av sommar-
blomshäftet kan laddas ner från
stadens hemsida.

För 2024 är också en blomsterpro-
menad planerad i Vasa centrum.
Blomsterpromenaden är en 3,5 ki-
lometer lång runda som går genom
Köpmantorget och parkerna samt
längs stranden. Längs rutten finns
bänkar där man kan vila och njuta
av somriga Vasa.
(vaasa.fi)

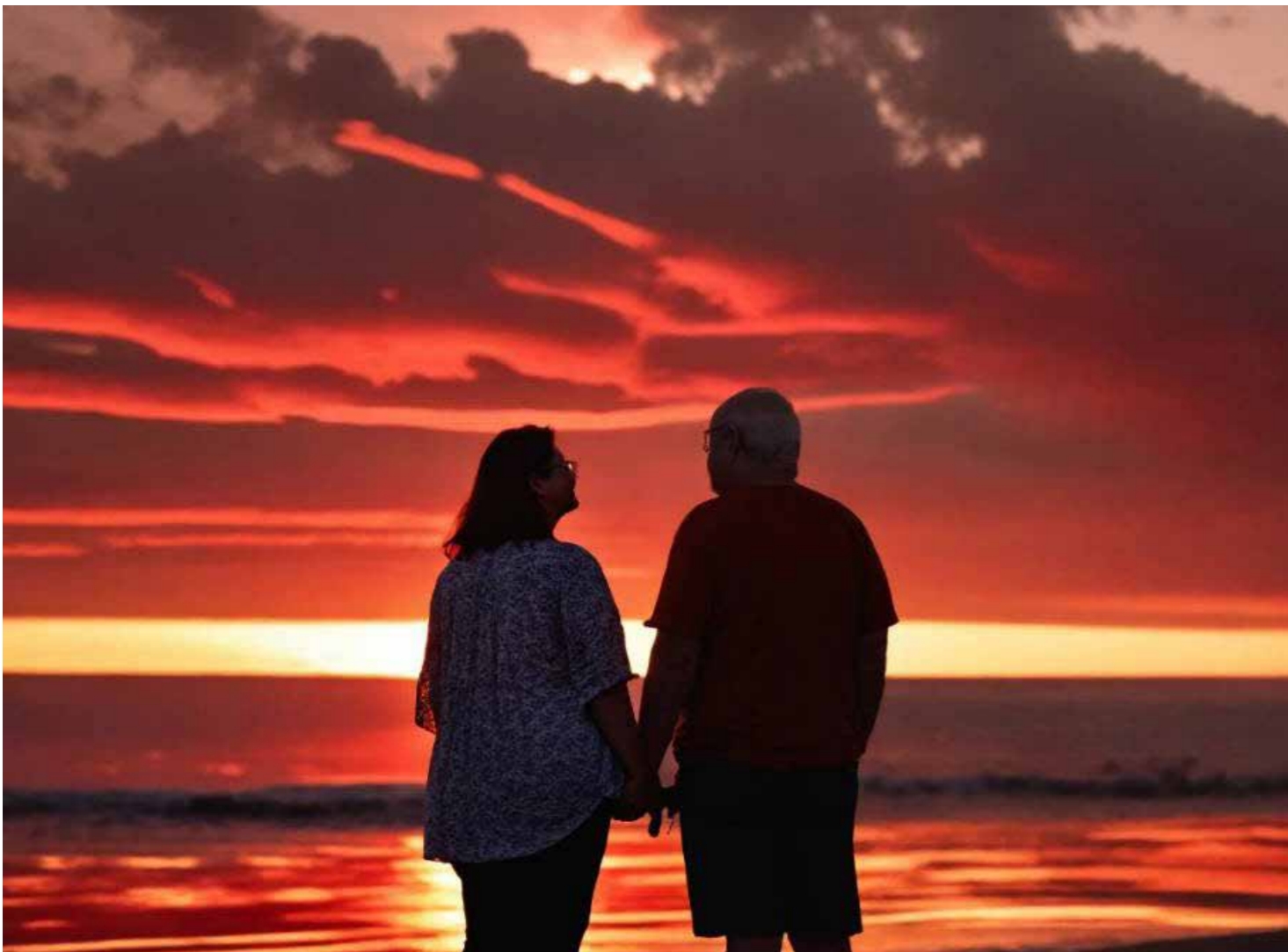

18 Wasa Dagblad 30.6.2024

19 Wasa Dagblad 30.6.2024

Allt vad Du någonsin velat veta om typ II diabetes - del 1

”Hur vanlig är den här sjukdomen?”

Ungefär var 10 finländare har typ II diabetes, en del utan att veta om det. Vi kommer att publicera en omfattande artikelserie om denna sjukdom. Då Du har läst dessa artiklar vet Du absolut allting som är värt att veta om detta. Artikelserien bygger till en del på artikeln i ”God Medicinsk Praxis” som publicerades i våras av läkarföreningen Duodecum.

Förekomst

Typ 2-diabetes är en snabbt växande sjukdom som påverkar allt fler människor världen över. Det som är särskilt oroande är att allt yngre personer drabbas, och i synnerhet inom afrikanska och asiatiska befolkningsgrupper diagnostiseras sjukdomen redan hos unga eller barn.

Viktiga siffror och fakta:

FinDM-studien: År 2017 drabbades

98 personer under 20 år av typ 2-diabetes i Finland. Denna information baseras på FinDM-studien, som täcker alla diabetiker identifierade i hälsovårdsregistret från 1964 till 2017.

FPA register: I slutet av 2022 fick totalt 381 167 personer diabetesläkemedel med särskild ersättning i Finland, varav 22 709 personer hade påbörjat behandlingen samma år. Antalet särskilda ersättningsrättigheter har ökat med cirka 2 % per år under perioden 2019–2022. Anta-

let nya särskilda ersättningsrättigheter har dock minskat sedan 2012 och hållit sig stabilt de senaste fem åren.

Diabetesregistret: I slutet av 2022 fanns det totalt 378 898 personer med diagnosen typ 2-diabetes i Finland.

Alla som har diabetes använder inte läkemedelsbehandling, och alla som använder läkemedelsbehandling omfattas inte av FPA särskilda ersättning. Detta innebär att det verkliga antalet personer med diabetes sannolikt är ännu högre än vad registren visar.

Screening och diagnos:

Många diabetiker är inte medvetna om sin sjukdom. I befolkningsundersökningen Hälsa i Finland 2023 konstaterades att 3,4 % av männen och 2,7 % av kvinnorna som inte tidigare hade en diabetesdiagnos hade en blodglukosnivå som indikerade diabetes. Detta innebär att ungefär var femte diabetesfall tidigare var odiagnostiserat.

Aktiv screening med hjälp av risktester och glukosbelastningstest verkar ha minskat antalet odiagnostiserade fall. Mellan 2017 och 2023 ökade dock andelen odiagnostiserad diabetes bland kvinnor i pensionsåldern.

När de odiagnostiserade fallen tas med i beräkningen var förekomsten av diabetes bland män över 20 år uppskattningsvis 14,1 % och bland kvinnor 10,8 %. Diabetes är särskilt vanligt bland äldre: 26 % av männen och 23 % av kvinnorna över 65 år hade diabetes.

Risikfaktorer

Övervikt är den viktigaste riskfaktorn för typ 2-diabetes. I befolkningsundersökningen Hälsa i Finland 2023 konstaterades att det genomsnittliga BMI för män över

20 år var 27,9 kg/m² och för kvinnor 27,7 kg/m². Av männen var 27 % och av kvinnorna 30 % feta (BMI över 30 kg/m²).

En av de främsta orsakerna till ökningen av övervikt är minskad fysisk aktivitet. Detta är särskilt oroande bland barn och ungdomar, vars motion bör ägnas särskild uppmärksamhet.

Dessutom har många psykosociala faktorer, såsom långvarig stress, sömnproblem och depression, samt socioekonomiska belastningsfaktorer en koppling till utvecklingen och progressionen av typ 2-diabetes.

Kommentar

Den ökande förekomsten av typ 2-diabetes är en allvarlig folkhälsoutmaning som kräver ett omfattande tillvägagångssätt för både förebyggande och behandling. Särskilt förebyggande åtgärder, såsom ökad motion och främjande av hälsosamma levnadsvanor, är avgörande. Samtidigt är det viktigt att förbättra screening och diagnostik för att upptäcka och behandla sjukdomen så tidigt som möjligt.

Äntligen en medicin mot celiaki?

En ny studie ledd av Tammerfors universitet har visat att ett lovande celiakiläkemedel kan förebygga tarmskador orsakade av gluten på molekylär nivå. I studien undersöktes om en transglutaminas 2-hämmare kunde fungera som ett effektivt läkemedel vid behandling av celiaki. Tidigare vävnadsstudier har visat att denna hämmare förhindrar gluteninducerade slemhinneskador, och nu ger resultaten av mer än 10 000 genaktiviteter starka bevis för att det första effektiva celiakiläkemedlet kan vara på väg.

Genombrott i ny forskning

I undersökningen vid Tammerfors universitet användes tarmorganoider, som är vävnadskulturer som isolerats från patientens tarmbiopsi. Organoider modellerar det inflammatoriska svaret vid celiaki och möjliggör studier av celltyper i tarmens ytepitel. Med hjälp av dessa minitarmar kan effekterna av celiaki och effekten av läkemedel studeras på obestämd tid. Fluorescensbilder visar det studerade inflammationskänsliga proteinet i cellkärnorna, vilket hjälper till att förstå inflammatoriska processer mer exakt.

Att konsumera glutenhaltiga spannmål som vete, korn och råg leder upp till två procent av människorna till onormalt immunsvaret i tunntarmen och utveckling av celiaki. För närvarande är den enda behandlingen en livslång glutenfri kost, men dolt gluten kan orsaka

symtom och skador på tunntarmens slemhinna även hos celiaki som följer en strikt diet.

Tvåvetenskaplig forskning och lovande resultat

I en tidigare vävnadsstudie koordinerad av professor emeritus Markku Mäki visade transglutaminas 2

Hämmaren förhindrade gluteninducerade tarmslemhinneskador hos patienter med celiaki. Transglutaminas 2

Hämmarens verkningsmekanismer är dock ännu inte helt klarlagda. I den nya studien undersöktes molekylära verkningsmekanismer och effekten av ZED1227 läkemedel med hjälp av tarmbiopsier från celiakipatienter.

Biopsier togs efter en långvarig glutenfri diet och igen efter sex veckors glutenexponering, under vilken patienterna fick tre gram gluten per dag. Samtidigt fick vissa patienter en daglig dos på 100 milligram ZED1227 och andra placebo.

– Vi fann att orala ZED1227 effektivt förhindrade tarmskador och inflammation orsakad av gluten när man mätte genaktiviteten. Dessutom återgick aktiviteten hos de gener som ansvarar för upptaget av näringsämnen och spårämnen till den nivå som rådde före glutenexponeringen i läkemedelsgruppen, säger docent Keijo Viiri, som ledde studien.

Den komplexa mekanismen för celiaki

I tarmarna hos celiaki uppstår inflammation och slemhinneskador genom flera cellulära och molekylärbiologiska händelser när gluten binder till vissa HLA-molekyler

(humant leukocytantigen). Gluten kan dock binda till HLA endast när tunntarmsenzymet transglutaminas 2 kemiskt modifierar glutenets struktur, dvs. deamiderar det. Läkemedlets effektivitet ZED1227 baseras på det faktum att det blockerar denna deamidation.

– Det är dock för tidigt att säga att ZED1227 är framtidens celiakimedisin som skulle eliminera behovet av att följa en glutenfri diet. Det är dock en stark läkemedelskandidat som potentiellt skulle kunna användas som ett komplement till en glutenfri kost. Dessutom har en del celiakipatienter HLA-genotyp med hög risk för celiaki, och det kan vara bra att tillämpa individualiserad medicin på dem i synnerhet om eller när ZED1227 blir tillgängligt på marknaden som celiakiläkemedel, säger Viiri.

Framtiden

Studien publicerades den 24 juni 2024 i tidskriften Nature Immunology. Publikationen är en del av doktorand Valeriia Dotsenkos doktorsavhandling, som granskas vid medicinska fakulteten vid Tammerfors universitet i augusti.

Läkemedlet ZED1227 har utvecklats av Zedira GmbH. Läkemedelsstudien från vilken tarmbiopsier erhöles utfördes av Dr. Falk Pharma. Huvudfinansierare av studien var Dr. Falk Pharma, Finlands Akademi och Suomen Kulttuurirahasto.

(Källa: Tammerfors universitet, pressmeddelande)

Museerna stängda måndagar och tisdagar

I enlighet med Vasa stads ekonomiska balanseringsprogram kommer stadens museer att vara stängda måndagar och tisdagar från och med juni.

Ändringen träder i kraft den 1 juni 2024.

Museerna i Vasa som berörs av förändringen är:

Österbottens museum

Tikanoja konsthem

Kuntsi museum för modern konst

Gamla Vasa museum

Tidigare har museer bara varit stängda på måndagar, men nu förblir de stängda på tisdagar också. Denna förändring är en del av ett

bredare åtgärdsprogram som syftar till att balansera ekonomin i Vasa stad. Målet är att uppnå besparingar på cirka 40 miljoner euro under åren 2024–2027.

De nya öppettiderna för museerna från onsdag till söndag är följande:

Kuntsi Museum of Modern Art:

10.00 till 17.00

Österbottens museum: 10.00–17.00

Tikanoja konsthem: 10.00–17.00

Gamla Vasa museum: 10.00–17.00

(öppet 1 juni–31 augusti 2024)

Vasa stad beklagar de eventuella olägenheter som de nya öppettiderna kan medföra för boende och besökare och tackar för er förståelse

under åtgärderna för att balansera ekonomin. Museerna välkomnar alla att besöka under öppna dagar och utforska stadens rika kulturarv och konstsamlingar.

Andra museer:

Vasa krigsveteranmuseum:

Sommaröppet 4.6. från tisdag – fredag 10 – 12 och 13 – 14, lördag 10 – 14.

Vasa sjöfartsmuseum:

Öppen 20.5-23.8.2024 mån-fre kl. 11.30-18.00.

Musik i Trefaldighetskyrkan sommaren 2024

Aftonmusik

ons 5.6 kl. 19.30 Trefaldighetskyrkan
Klassisk musik i sommarkvällen. Exploring Bach. Karolin Wargh orgel och Carolina Bjön barockcello.

Aftonmusik

ons 12.6 kl. 19.30 Trefaldighetskyrkan
Klassisk musik i sommarkvällen. Musik för en stund. Mariam Junolainen harpa och Vladimir Reshetko cello.

Aftonmusik

ons 19.6 kl. 19.30 Trefaldighetskyrkan
Klassisk musik i sommarkvällen. Från ringa bäckar till en mäktig flod. Liisa Aaltola orgel.

Aftonmusik

ons 26.6 kl. 19.30 Trefaldighetskyrkan
Klassisk musik i sommarkvällen. Orgelkraft och cellons charm. Seeli Toivio sång, cello och Pauliina Hyry piano, orgel.

Aftonmusik

ons 3.7 kl. 19.30 Trefaldighetskyrkan
Klassisk musik i sommarkvällen. Bach to You. Jouni Somero piano.

Aftonmusik

ons 10.7 kl. 19.30 Trefaldighetskyrkan
Klassisk musik i sommarkvällen. Toner i sommarkvällen. Valtteri Tuomisto sång, piano, orgel och Loviisa Tuomisto orgel, piano, sång.

Aftonmusik

ons 17.7 kl. 19.30 Trefaldighetskyrkan

Kan

Klassisk musik i sommarkvällen. Ung kraft. Albert Sahlström violin, Saima Malmivaara cello och Isabella Pätiälä, piano.

Aftonmusik

tis 23.7 kl. 19.30 Trefaldighetskyrkan
Klassisk musik i sommarkvällen. PPohjalaisia – Stumfilm och orgelimpromvisation. Jimi Järvinen orgel. Arr. I samarbete med Musikfestspelen Korsholm.

Aftonmusik

ons 7.8 kl. 19.30 Trefaldighetskyrkan
Klassisk musik i sommarkvällen. Romantikens vågor. Monica Heikuis sång, Birgitta Forsman orgel och Pertti Ahonen klarinett.

Musik

Källa: Vasa Svenska Församling

Hitta ro på vägen!

Hitta ro på vägen: En titt på Europas vägkyrkor

I århundraden har kyrkor fungerat som platser för tröst och andlig förnyelse för samhällen. Men i det moderna Europa har ett unikt koncept dykt upp: vägkyrkor. Dessa är kyrkor speciellt designade eller anpassade för att välkomna resenärer och erbjuder en fristad för bön, reflektion eller bara en fridfull paus från resan.

Tyskland: Pionjärnationen

Tyskland anses ha fött vägkyrkans koncept. Den första tros ha öppnat för decennier sedan i Baden-Baden och erbjöd en rastplats för trötta resenärer på Autobahn. Dessa Autobahnkapell, som de ibland kallas, har ofta en distinkt arkitektur, vilket skapar ett visuellt slående landmärke längs motorvägen.

Finlands omfattande nätverk

Finland har tagit emot vägkyrkans koncept med anmärkningsvärd entusi-asm. Med över 200 vägkyrkor utspridda över landet erbjuder de en fristad för resenärer, särskilt under sommarmånaderna. Medan vissa stänger under vintern, förblir några dedikerade öppna året runt och erbjuder en varm och välkomnande plats för alla.

Utöver gränserna: Vägkyrkor blir vanligare

Medan Tyskland och Finland har de mest etablerade nätverken, vinner konceptet med vägkyrkor gradvis mark i andra europeiska länder. Österrike, Ungern och Nederländerna är bara några få exempel där du kan hitta dessa resvänliga gudstjänstplatser.

Finns det vägkyrkor i USA?

För närvarande är konceptet med dedikerade vägkyrkor inte lika utbrett i

USA. Men det finns exempel på kyrkor längs större motorvägar som erbjuder liknande gästfrihet för resenärer. Vissa har anvisade rastplatser eller öppnar sina dörrar för bön och kontemplation. Dessutom har lastbilsstopp ofta kapell eller utsedda lugna utrymmen som vänder sig till resenärer på vägen.

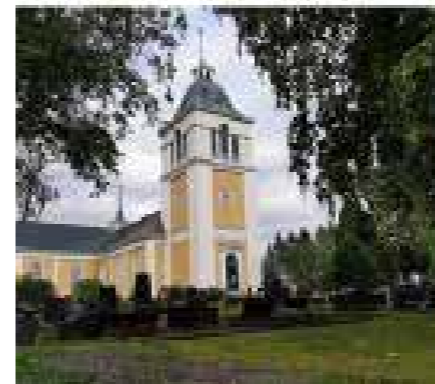
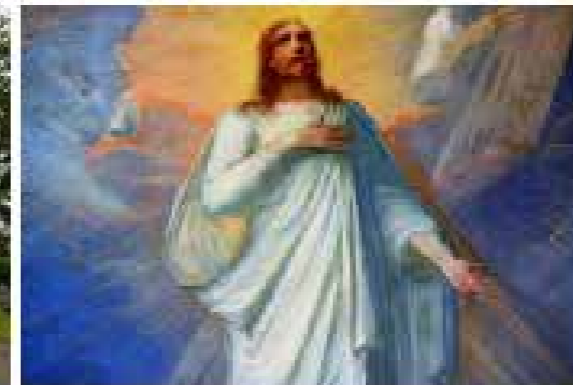
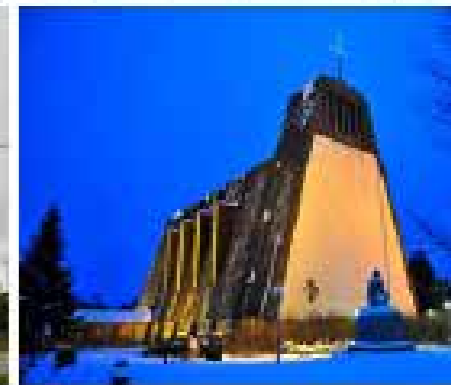
En ledstjärna för den moderna resenären

I en tid med snabba resor erbjuder vägkyrkor en värdefull tjänst. De erbjuder en plats för trötta resenärer att hitta en stunds lugn, återkoppla med sin tro eller helt enkelt uppskatta ett vackert utrymme. Den unika arkitekturen och den välkomnande atmosfären gör dem till mer än bara rastplatser; de är kulturella landmärken och bevis på den varaktiga kraften i andlig förbindelse.

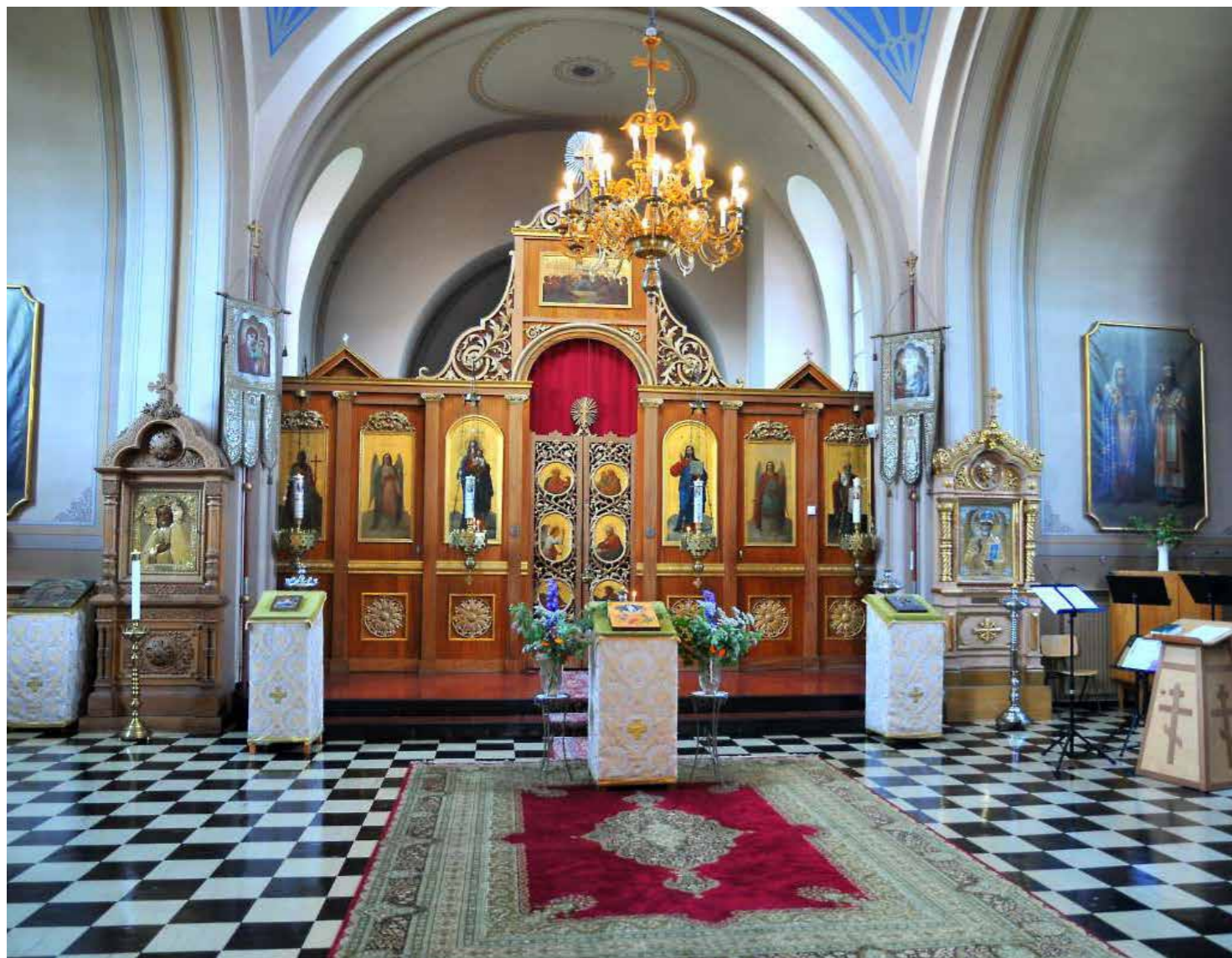
Så här hittar du till vägkyrkan!

I Finland öppnar över 260 vägkyrkor sina dörrar för besökare på sommaren. Många av dessa kyrkor är lättillgängliga genom att följa de vita vägkyrkoskyltarna längs vägkanten. Innan din resa bör du dock ta en titt

på Tiekirkot.fi webbplats, där du kan hitta detaljerad information om vägkyrkor. • Du kan söka efter vägkyrkor med hjälp av kartsökningen och välja din egen sommarlovsrutt för att se vilka kyrkor som faller längs vägen. • Du kan också bläddra i listan över vägkyrkor och söka efter kyrkor enligt plats eller kyrkotyp (trä-, betong- och stenkyrkor). Kyrkans öppettider varierar, så kolla alltid vår hemsida på kyrkans egen sida. De flesta kyrkor är öppna 5.6.–20.8. från 11 till 16, men vissa vägkyrkor betjänar besökare året runt. Kyrkor kan erbjuda gudstjänster samt andra evenemang som konserter och meditation. Finlands första landsvägskyrkor öppnades i början av 1990-talet, till en början i några kyrkor i norra Finland. Idén om kyrkor med öppna dörrar, som har sitt ursprung i Tyskland, har sedan dess blivit utbredd. Både evangelisk-lutherska och ortodoxa kyrkor är med, och nya kyrkor ansluter sig varje år. Dessutom kan du hitta information om Road Churches på Facebook och Instagram på konto @tiekirkot. Följ Road Churches på sociala medier och beundra människors kyrkospotting med hashtaggen #tiekirkko

Lähialueemme tiekirkkoja

Den Helige Nikolaus Kyrka (Vasa)

Den helige Nikolaus kyrka i Vasa är ett fantastiskt exempel på engelsk gotisk arkitektur, designad av arkitekt Carl Axel Setterberg. Kyrkan invigdes den 9 september 1866 (enligt gamla kalendern) till ära av Sankt Nikolaus Undergöraren.

Inredning och inventarier

Kyrkans inredning och inventarier är huvudsakligen gåvor från köpmannen Lisizin samt kyrkliga föremål anskaffade från S Petersburg. Ikonostasen är byggd enligt ritningar av professor G. Solnzev vid S Petersburgs konstakademi. Ljuskronan i kyrksalen är en gåva från Valamo kloster efter våra senaste krig.

Öppet

Öppet: 25.6-2.8.2024, mån-fre kl. 11-16

Gudstjänster

Tis 6.8.2024 kl. 10: Liturgi. Kristi förklaring. Välkommen till gudstjänst!

Adress

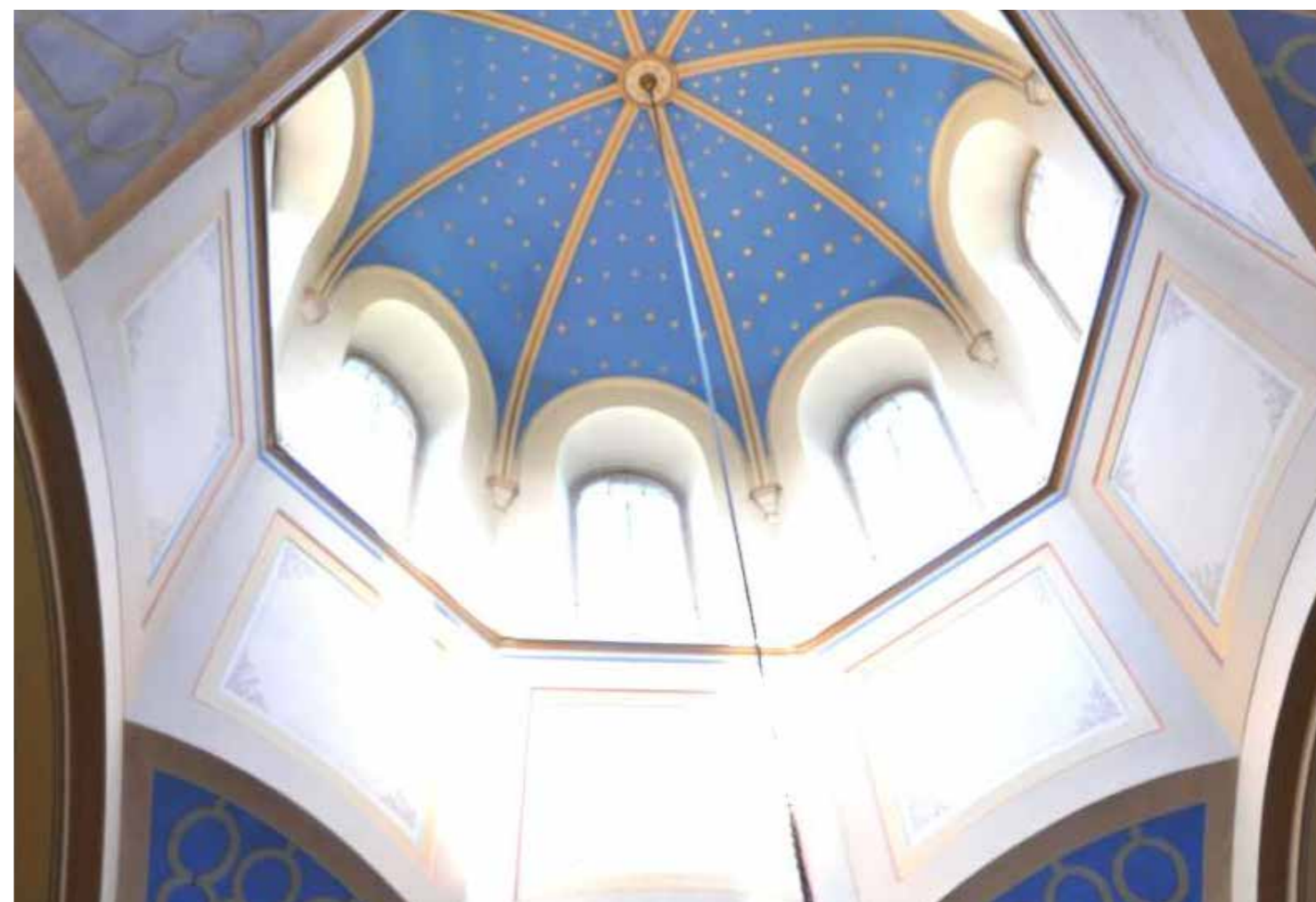
Nikolajgränd 1, 65100 Vasa

Övriga evenemang

Mån 29.7.2024: Korsholms musikfestspel: Pappa Bach och far Mozart

Välkommen att besöka S

Nikolaus kyrka och njuta av dess fridfulla atmosfär och vackra arkitektur!

VÄGKYRKA

Trefaldighetskyrkan i Vasa

Kyrkan i Vasa är en nygotisk kyrka designad av länsarkitekt C. A. Setterberg, färdigställd år 1862. Kyrkan är en av de mest betydelsefulla historiska byggnaderna i Vasa och representerar det bästa av nygotisk arkitektur.

Altartavlor och konstverk

Kyrkans mest värdefulla målning är altartavlan "Herdarnas tillbedjan" målad av Albert Edelfelt år 1894. Till vänster om denna tavla finns R.W. Ekmans altartavla "Nattvardens instiftande" från 1861, och till höger L. Sparres målning "Kristi gravläggning" från 1897. Dessa konstverk skapar tillsammans en imponerande och andlig atmosfär i kyrkans interiör.

Orgel och instrument

Kyrkan har en huvudorgel med 45 stämmor från Marcussen & Son och en kororgel med 4,5 stämmor från Ryde & Berg. Dessutom finns en flygel och ett elpiano, vilket möjliggör mångsidig musikverksamhet.

Ljudsystem och teknologi

Vasa kyrka är utrustad med ett högkvalitativt ljudsystem med mixerbord, induktionsslinga och AV-utrustning. Gudstjänsterna sänds i radio varje söndag för att nå en bredare publik. Det finns också ett kameraövervakningssystem i kyrkan för ökad säkerhet.

Öppettider och gudstjänster

Vasa kyrka är öppen 11.6–9.8.2024 från tisdag till fredag kl. 9–17.

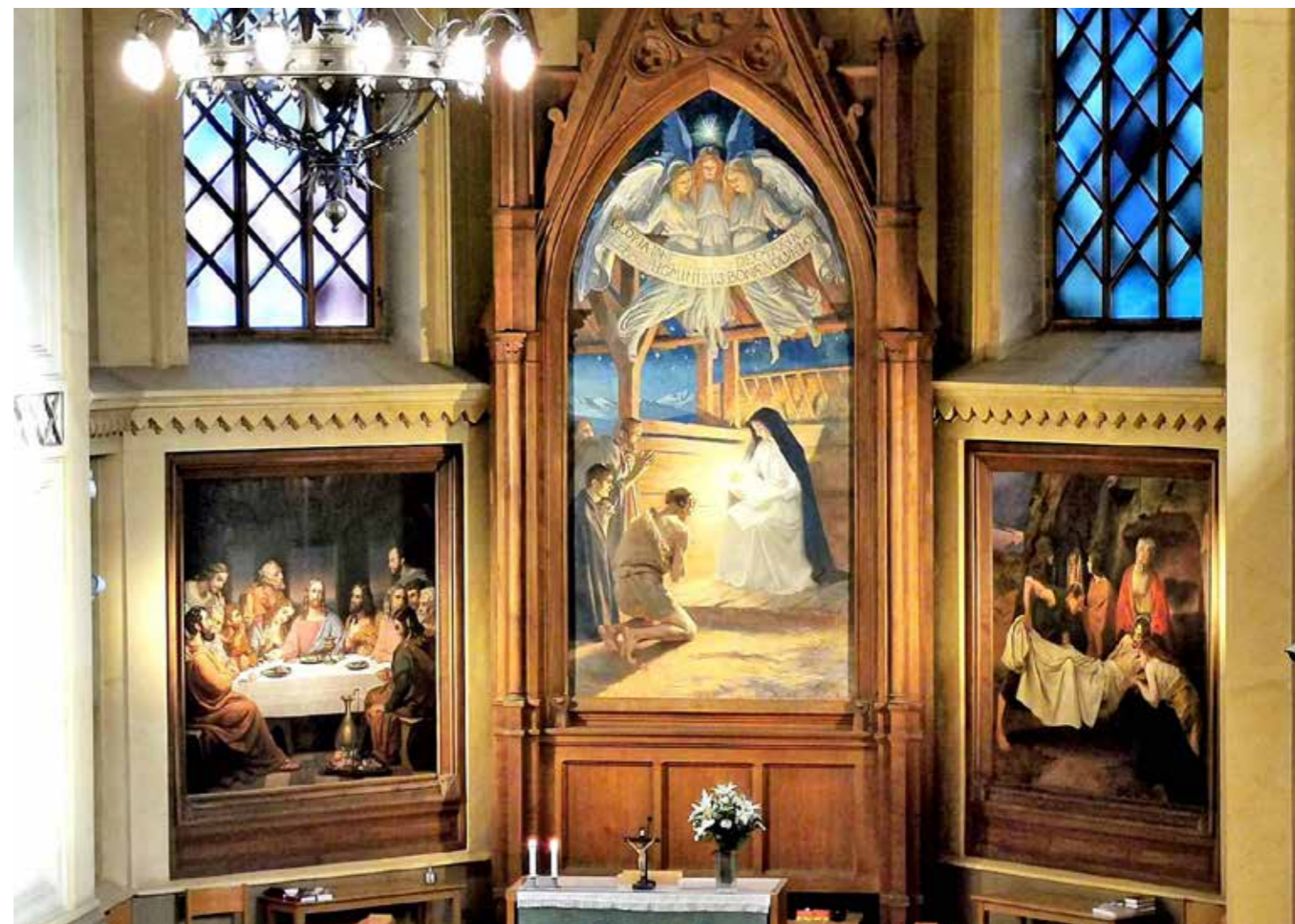
Gudstjänster hålls på söndagar enligt följande:

- Gudstjänst på finska kl. 10
- Gudstjänst på svenska kl. 13

Övriga evenemang

En guide finns tillgänglig i kyrkan 11.6–9.8.2024 från tisdag till fredag kl. 9–17. En tvåspråkig andakt hålls på torsdagar kl. 13. Dessutom arrangeras en serie kvällsmusik och andra evenemang. Mer information om evenemangen finns på vaasansuomalainenseurakunta.fi/tapahtumat.

Adress: Kyrkoespianaden 24, 65100 Vasa (Källa: Vasa finska församling)

VÄGKYRKA

Oravais kyrka - En historisk pärla

Oravais kyrka, byggd 1796-97, står som ett tidlöst monument över den rika kyrkobyggnadstraditionen i Finland. Ritningarna till kyrkan bygger på ett förslag från den berömde kyrkobyggaren Jacob Rijf från Nykarleby, vilket ger byggnaden dess unika arkitektoniska charm. Kyrkan genomgick en omfattande renovering senast mellan 2002 och 2004, vilket har hjälpt till att bevara dess historiska skönhet för framtida generationer.

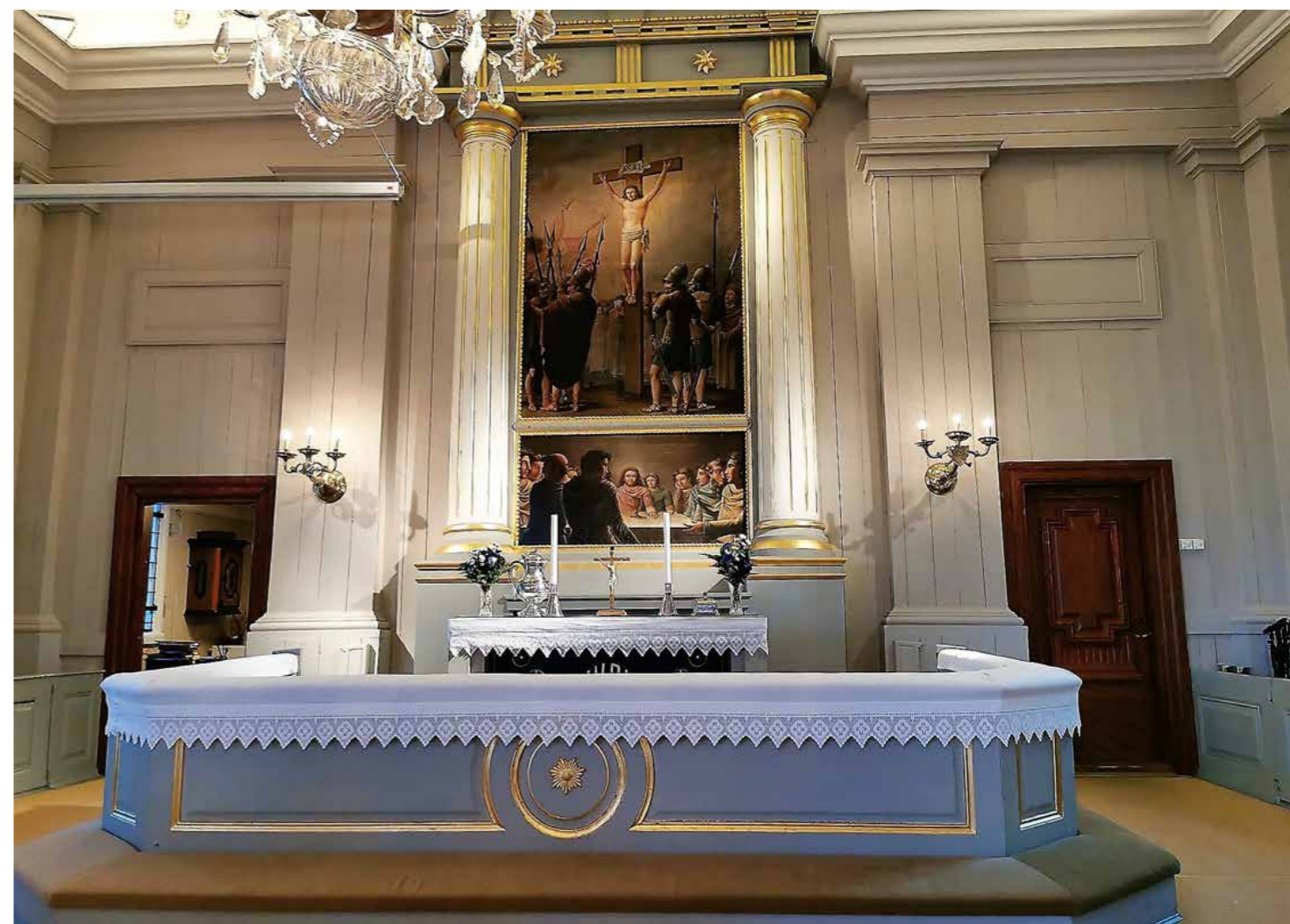
Kyrkorgeln, levererad av B.A. Thulé, har spelat en central roll i kyrkans musikliv sedan september 1879. Den utökades och förbättrades senast 1969 av Hans Heinrich från Maxmo och har nu 21 stämmor, vilket gör den till en imponerande del av kyrkans interiör.

Predikstolen, tillverkad 1816 av byggmästaren Natanael Rönnblad från Pörtom, och altartavlan från 1820, målad av Johan Erik Lind i Gamlakarleby, bidrar båda till kyrkans estetiska och andliga atmosfär. Den tvådelade altartavlan, som föreställer "Nattvardens instiftelse" och "Korsfästelsen", ger en stark fond till församlingens viktigaste högtid, nattvardsmässan.

För dem som vill besöka kyrkan är den öppen från den 3 juli till den 21 juli 2023, måndag till fredag mellan kl. 12 och 16. För aktuella gudstjänsttider, som hålls kl. 10, 12 eller 18, rekommenderas det att besöka församlingens hemsida. Kyrkan ligger på Kimovägen 19, 66800 Oravais.

Utöver gudstjänster erbjuder kyrkan även andra evenemang. Aftonmusik i Vörå församling äger rum onsdagar kl. 19 från den 31 maj till den 16 augusti. Mer information om dessa evenemang finns på församlingens hemsida.

Oravais kyrka, en trädkyrka ritad av Jakob Rijf, fortsätter att vara en central plats för andakt och gemenskap i Vörå församling. Besökare är alltid välkomna att uppleva dess rika historia och delaktighet i kyrkans liv.

VÄGKYRKA

Heliga korsets kyrka (Hattula gamla kyrka)

Denna historiska kyrka har stått vid Vanajaveden stranden sedan slutet av 1400-talet och välkomnar besökare som vill fördjupa sig i dess medeltida historia, beundra de livfulla väggmålningarna från 1510-talet, eller helt enkelt söka stillhet.

Kyrkan har varit en viktig internationell pilgrimsdestination sedan medeltiden. Det är troligt att det redan i början av 1400-talet fanns en träkyrka på platsen, och kanske flera generationer av träkyrkor innan den nuvarande tegelkyrkan byggdes. Trots att Hattula inte ligger direkt på Hämeen Härkätie, en av de gamla handelsvägarna, kunde man nå kyrkan via dess östra rutt.

Flera av kyrkans egenskaper gör den unikt. En av dessa är det ovanliga byggmaterialet för medeltiden, tegel, som knyter kyrkan till Hämeen linna. Tegelbyggandet vid Hämeen linna började troligen på 1300-talet och fortsatte till 1500-talet. En av tegelplatserna för Hämeen linna låg i Herniäinen, nära Pyhän Ristin kirkko.

Öppettider och guidade turer

Pyhän Ristin kirkko är öppen dagligen från den 11 maj till den 18 augusti 2024, kl. 11–17. Kyrkan är stängd under midsommarhelgen (21–22 juni 2024) och under kyrkliga ceremonier. Inträdet är gratis.

Guidade turer på finska hålls dagligen kl. 11:00, 12:30, 14:00 och 15:30. Kostnaden för en guidning är 4 € per vuxen och varje tur rymmer 30 personer. Förhandsbokning är inte möjlig, och turerna är inte tillgängliga för grupper. Kontrollera aktuella tider för kyrkliga ceremonier på församlingens webbplats, då guidade turer inte hålls under dessa tider.

Gudstjänster

Mässa/gudstjänst hålls i kyrkan varje söndag från den 30 juni till den 25 augusti 2024 kl. 10:00. På grund av detta hålls den första guidade turen dessa dagar kl. 12:30.

VÄGKYRKA

Historiska Laihela kyrka: En pärla av tidig nyklassicism

Laihela kyrka, en arkitektonisk skatt i Laihela, öster om Vasa, är ett betydande exempel på tidig nyklassicism i Finland. Kyrkan, som planerades och byggdes mellan 1803 och 1805, speglar visionen av den Vasabaserade rådmannen Herman Höckert och ritningarna godkända av Överintendentsämbetet i Stockholm år 1797.

Arkitektoniska höjdpunkter

Kyrkans grundplan bildar ett likarmat kors, vilket är en klassisk egenskap inom nyklassicistisk arkitektur. Från korsets västra arm reser sig ett högt, rektangulärt torn. En av de unika egenskaperna hos Laihian kyrka är den lilla tornhuvens som reser sig från korsets mitt. Särskilt tornet är en av ungefär tjugo kyrkor i Finland vars torn pryds av en tupp.

Kyrkans väggar är oklädda, vilket avslöjar de vackert huggna stockarna, vilket ger interiören en rustik charm. Kyrkan har ett valmat tak och en rundad trävalv inuti. Kyrkan har 1200 sittplatser, vilket gör den till en viktig samlingsplats för samhället.

Tillgänglighet

Laihian kyrka är engagerad i tillgänglighet. En hiss vid den södra armen säkerställer enkel åtkomst för alla besökare under evenemang. Kyrkan har en induktionsslinga som hjälper personer med hörapparat att höra bättre.

För rullstolsanvändare är den bästa platsen att sitta i mittgången, där man har god sikt och akustik. Dessutom finns det stolar i mittgången som kan användas av personer med rollator. Även om toaletterna vid huvudingången inte är handikappanpassade, finns det tillgängliga toaletter i församlingshemmet.

Besöksinformation

Laihian kyrka välkomnar besökare under sommarsäsongen från den 10 juni till den 2 augusti 2024, måndag till fredag kl. 12-16. Regelbundna gudstjänster hålls varje söndag kl. 10, vilket ger möjlighet att uppleva denna värdefulla träkyrkas andliga och historiska atmosfär.

Kontaktinformation och plats

Bokningar och ytterligare information kan erhållas från församlingens kontoret på nummer 06-477 7700. Kyrkan ligger på Laihiantie 29, 66400 Laihia. Mer information om kyrkan och församlingens verksamhet finns på församlingens webbplats.

Mystiska mossjättar tar över Glaspalatstorget

Mystiska mossjättar tar över Glaspalatstorget – Amos Rex utställning inbjuder oss att ifrågasätta och drömma på barns orädda sätt

En grön mossjätte utrustad med skidor och stavar har anlänt till Amos Rex kullar, redo att utforska okänd terräng. Vandraren upplever att världen utforskas genom att resa, men också med hjälp av känslosinnet – speciellt via händernas beröring. Det är kanske därför jätten rör vid sin öppna handflata med ena handens två fingrar och formar tecknet som betyder att gå eller att vandra.

Vandraren är en av fyra jättelika, illgröna figurer som tillfälligt har slagit läger på Glaspalatstorget och på Bio Rex terrass. Kim Simonssons (f. 1974) mossjättar är cirka fyra meter höga figurer som kommunicerar med varandra genom teckenspråk. Verken har inskaffats för att bli en del av Konstsamfundets samling, som är en av de mest omfattande

privata konstsamlingar i Finland.

Mossjättarnas långa resa hem går via Helsingfors centrum

Jättarna Vandraren, Samlaren, Vänskap och Bringaren av ljus är på hemresa till skogen. Under sommaren tar de en vilopaus på Amos Rex kullar på Glaspalatstorget, och därefter fortsätter de småningom till sin slutstation, en lumrig skogsglänta på Amos Andersons sommarställe, Söderlångvik gård på Kimitoön. Där stannar de permanent, och blir gradvis en del av skogens ekosystem.

“Jag hade en vision av en stor mossfigur i skogen, så att man av misstag i skogen skulle möta en vänlig jätte. Den drömmen kommer nu också att bli verklig med att de fyra jättarna flyttar till skogsgläntan i Söderlångvik.”, säger Simonsson.

Mossjättarna kan hittas i Söderlångvik-skogen från och med våren 2025.

Simonsson beskriver sina jättar som utopiska mossbarn. Han har gett varje individ i gruppen en egen specifik uppgift och varje uppgift är lika viktig. En bär verktyg medan en annan har skidor på sin rygg. Det lönar sig att fästa uppmärksamhet också vid mossjättarnas händer, som spelar en viktig roll; jät-

tarna kommunicerar med varandra och med omvärlden på teckenspråk.

Skulptören Kim Simonsson bor och arbetar i konstnärsbyn Fiskars i Västnyland. Han har arbetat med keramiska mossfigurer i närmare tio år – mossjättarna är hans hittills största verk.

Mossjättarna står på Glaspalatstorget 29.4–20.10.2024. Utställningens kurator är Kai Kartio.

Teckenspråk är för alla

Teckenspråk är visuella språk som används av döva, hörselskadade och hörande personer. De består av olika tecken, där hand-, kropps- och munrörelser samt ansiktsuttryck kombineras. I Finland används två olika teckenspråk: finlandssvenskt och finskt teckenspråk, vilket också Kim Simonssons Mossjättar talar.

Vårens andra utställningar

I slutet av mars öppnas utställningen Så känns det, tillsvidare med verk ur museets samlingar samt Josefina Nelimarkkas utställning The Cloud of Unknowing. Utställningarna är öppna 27.3–8.9.2024.

(Amos-Rex)

Kurator Auli Jämsänen visar en av utställningens klenoder, »Kungastolen«

Skatter från när och fjärran: Förnyad samlingsutställning öppnades på Österbottens museum den 8 juni

Österbottens museum i Vasa, Finland öppnar sin förnyade samlingsutställning Skatter från vårt land och de höga haven den 8 juni. Utställningen visar den mångsidiga samling som samlats av Vasaparet Karl och Elin Hedman, och omfattar lokalt kulturarv från Österbotten samt utländska och inhemska konstskatter, silver och keramik.

Karl Hedman var en förmögen affärsman och konstsamlare som samlade föremål till sin samling inte bara från Österbotten utan

också från hela världen. Utställningen visar föremål som porslin tillverkat i Kina, möbler, klockor och musikinstrument från Sverige, och föremål skapade av lokala hantverkare, bland annat Mårten Hammarströms tenntallrikar och kannor och papperspressar från Benviks keramikfabrik. Utställningen ger en unik inblick i kustregionens rikedom under 1700- och 1800-talen och hur värdefulla föremål från hela världen kom till Österbotten tack vare sjöfarten. Utställningen visar också några ursprungliga visningsgrupper som har restaurerats, vilket gör att besökarna kan få en känsla för hur samlaren

själv utformade utställningen, fri från kronologi, med hänsyn till estetiska hänsynstaganden. Kurator Auli Jämsänen från Österbottens museum säger: »Flera andra ursprungliga visningsgrupper har också restaurerats för utställningen. Med hjälp av dem kan besökarna få en känsla för hur samlaren själv utformade utställningen, fri från kronologi, med hänsyn till estetiska hänsynstaganden.« Utställningen Skatter från när och fjärran öppnar på Österbottens museum den 8 juni 2024. Utställningen är definitivt värd att se för alla som är intresserade av Österbottens historia, kultur och konst.

Botar kvinnliga läkare patienter bättre?

I en banbrytande studie som publicerats i *Annals of Internal Medicine* har forskare belyst en fascinerande trend inom sjukvården: patienter som behandlas av kvinnliga läkare tenderar att ha bättre resultat jämfört med de som behandlas av manliga läkare. Denna upptäckt är betydelsefull, särskilt eftersom den lyfter fram de nyanserade sätt på vilka kön kan påverka medicinsk vård och patienthälsa.

Översikt av studien

Studien, genomförd av ett team av ansedda forskare inklusive Atsushi Miyawaki, MD, PhD, Anupam B. Jena, MD, PhD, Lisa S. Rotenstein, MD, MBA, MSc och Yusuke Tsugawa, MD, MPH, PhD, analyserade Medicare-anspråk från 2016 till 2019. Denna storskaliga retrospektiva observationsstudie inkluderade ett 20% slumpmässigt urval av avgiftsfinansierade förmånstagare som var inlagda på sjukhus med olika medicinska tillstånd, med fokus på resultat som 30-dagars dödlighet och återinläggningsfrekvenser.

Huvudresultat

Studien undersökte 458 108 kvinnliga och 318 819 manliga patienter, där 31,1% av de kvinnliga och 30,6% av de manliga patienterna behandlades av kvinnliga läkare. De primära resultaten visade att både kvinnliga och manliga patienter hade lägre dödlighet när de behandlades av kvinnliga läkare. Fördelen var dock märkbart större för kvinnliga patienter.

Kvinnliga patienter: De justerade

dödlighetstalen för kvinnliga patienter som behandlades av kvinnliga läkare var 8,15%, jämfört med 8,38% för de som behandlades av manliga läkare. Detta motsvarar en genomsnittlig marginaleffekt (AME) på -0,24 procentenheter, vilket är statistiskt signifikant.

Manliga patienter: För manliga patienter var de justerade dödlighetstalen 10,15% för de som behandlades av kvinnliga läkare jämfört med 10,23% för de som behandlades av manliga läkare, med en AME på -0,08 procentenheter. Även om detta indikerar en liten förbättring, är det inte statistiskt signifikant.

Mönstren var liknande för återinläggningsfrekvenser, vilket ytterligare understryker de potentiella fördelarna med vård som ges av kvinnliga läkare.

Betydelsen av resultaten

Dessa fynd leder till en djupare undersökning av varför kvinnliga läkare kan uppnå bättre patientresultat. Potentiella faktorer kan inkludera skillnader i kommunikationsstilar, följsamhet till kliniska riktlinjer eller till och med en mer patientcentrerad vårdmetod som kvinnliga läkare kan använda.

Kommunikation och empati: Studier har visat att kvinnliga läkare ofta spenderar mer tid på att lyssna på sina patienter och är mer empatiska. Detta kan leda till en bättre förståelse för patienternas behov och mer skraddarsydda behandlingar.

Följsamhet till riktlinjer: Kvinnliga läkare visar sig ofta vara noggrannare med att följa kliniska riktlinjer, vilket kan förbättra patientresultat genom att säkerställa att bästa praxis konsekvent tillämpas.

Patientcentrerad vård: Kvinnliga läkare kan vara mer benägna att engagera sig i gemensamt beslutsfattande med sina patienter, vilket främjar en samarbetsmiljö som kan leda till bättre hälsoutfall.

Bredare implikationer

Implikationerna av dessa fynd är långtgående. För vårdinstitutioner antyder denna forskning att främja en mångsidig arbetsstyrka och stödja kvinnliga läkare kan ha en påtaglig positiv inverkan på patientvård. Det belyser också vikten av att överväga könsdynamik i medicinsk utbildning och professionell utveckling.

Begränsningar

Det är viktigt att notera att studiens fynd kanske inte kan generaliseras till yngre befolkningar, eftersom data hämtades från Medicare-förmånstagare, som vanligtvis är äldre. Ytterligare forskning behövs för att avgöra om dessa trender gäller över olika åldersgrupper och vårdmiljöer.

Slutsats

Studien drar en tydlig slutsats: patienter, särskilt kvinnor, upplever lägre dödlighet och återinläggningsfrekvenser när de behandlas av kvinnliga läkare. Även om de exakta orsakerna bakom dessa förbättrade resultat kräver ytterligare undersökning, understryker denna forskning den kritiska roll som kvinnliga läkare spelar för att förbättra patientvård. När vårdindustrin fortsätter att utvecklas bör dessa insikter inspirera till ansträngningar att stödja och stärka kvinnliga läkare, vilket i slutändan gynnar patienter över hela landet.

TOVE JANSSON

Dokumentären ”Tove Jansson och de tio jungfrurna” producerad av Moomin Characters har premiär under operaveckan i Teuva

TOVE TEUVALLA (Tove i Teuva) – en opera med intressant sidoprogram

Den nya operan Tove Teuvalla, som produceras av Musikfestspelen Korsholm, åtföljs av ett brett program med sidoevenemang som tar upp personen Tove Jansson och byggandet av den nya kyrkan i Teuva. Tove Janssons unika mästerverk, Altartavlan i Teuva, ger ett nytt perspektiv på den älskade konstnären och den lilla landsbygdsorten. Moomin Characters och Tove Janssons dödsbo har producerat en dokumentär om Tove Janssons tid i Teuva, ”Tove Jansson och de tio jungfrurna”. Jansson målade altartavlan i Teuva kyrka under sin frenetiskt kreativa period i början av 1950-talet, och det var den enda sakrala målningen i hennes karriär. Verket utspelar sig i en tid då Jansson bland annat målade tiotals väggmålningar runt om i Finland, skrev och illustrerade muminberättelser och arbetade på teatern.

Den ambulerande utställningen Elsi och Toves resa, om Teuva (Östermark) kyrkas design och konst, öppnar på Orrela kulturcentrum den 2 juli och visas fram till den 11 augusti.

Utställningen ger en bred presentation av Teuva kyrka, dess arkitektur och konst av Elsi Borg och Tove Jansson samt andra viktiga kvinnliga formgivare.

Tove Jansson och de tio jungfrurna - dokumentär om Tove Janssons enda altartavla ”Tove Jansson och de tio jungfrurna” är en dokumentärfilm om den dramatiska branden i den gamla kyrkan i Teuva, byggandet av den nya kyrkan och målningen av altartavlan, samt om Tove Janssons tid i Teuva. Filmen tar del av samtida minnen av Jansson och fördjupar sig i konstnärens tankar kring olika målartekniker genom anteckningar i arbetsböcker och brev.

Den ger också en bild av stämningen i Finland på 1940- och 1950-talen och den ofentliga konstens roll i återuppbyggnaden av ett land som stod i ruiner. ”Det var de värsta arbetsförhållanden jag någonsin har upplevt, men det var roligt att göra något seriöst”, säger Tove själv om sitt arbete mitt i ett kyrkbygge i Teuva.

Dokumentären, som är fullspäckad med arkivmaterial, är nästan en timme lång. Förutom foton och brev skrivna av Jansson innehåller dokumentären en mängd intervju-material.

Skådespelerskan Alma Pöysti ger Tove Jansson en röst i dokumentären. Pöysti var nyligen nominerad till en Golden Globe och spelade även huvudrollen i filmen Tove från 2020.

Dokumentären berättas av hennes bror, skådespelaren Oskar Pöysti. ”Vi ville visa hur mycket arbete som ligger bakom en sådan här muralmålning. Genom Janssons anteckningar i arbetsboken och brev får vi en inblick bakom kulisserna i hennes kreativa process. För att visualisera dem har vi tagit hjälp av samtida konstnärer som har rekonstruerat processen steg för steg”, säger Kira Schroeder, dokumentärens regissör. ”Vi har också velat sätta in altartavlan i ett större sammanhang - det är också en berättelse om en något bortglömd del av Tove Janssons karriär och om den offentliga konstens roll i återuppbyggnaden av Finland efter kriget.”

Dokumentären är producerad av Moomin Characters och Tove Janssons dödsbo, med Kira Schroeder, Milla Kallijärvi och Linus Lindholm. Dokumentären har premiär i Teuva lördagen den 3 augusti.

Dokumentären visas i aulan i Teuva skolcentrum, Porvarintie 49, före och efter operaföreställningarna, och biljetter säljs

via Netticket:

<https://www.netticket.fi/korsholm-music-festival>. Biljettpriset är 10 euro.

Filmförevisningarna i Teuva arrangeras av Teuvalainen Kulttuurin Tuki i samarbete med Musikfestspelen Korsholm och det ges sammanlagt 11 föreställningar: lör 3.8 kl. 16.15, sön 4.8 kl. 13.15 och 18.00, tor 8.8 kl. 16.00 och 17.15, fre 9.8 kl. 16.00 och 17.15, lör 10.8 kl. 13.15 och 18.00, sön 11.8 kl. 13.15 och 18.00.

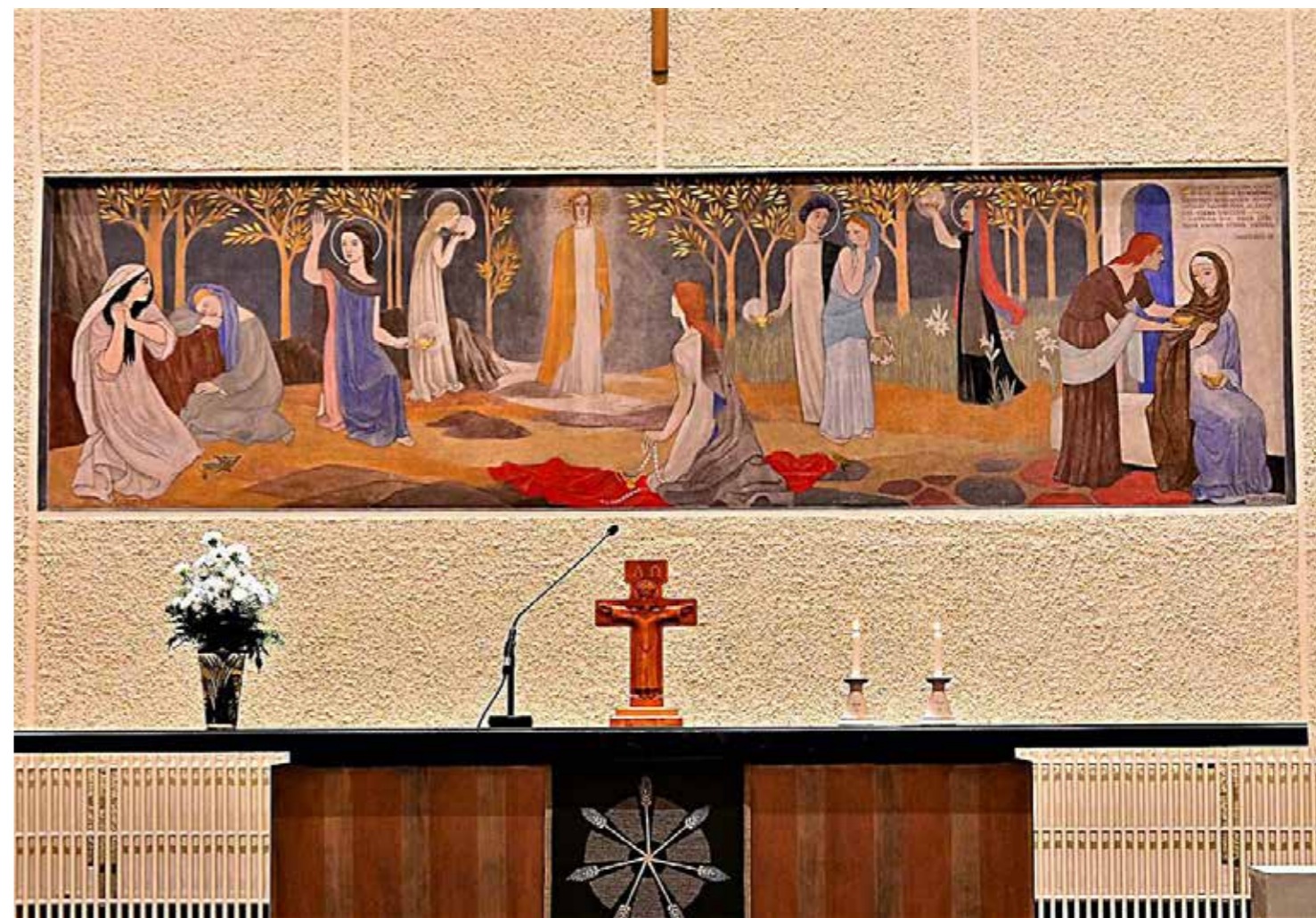
Dokumentären kommer också att visas förutom under Operaveckan på Teuva Ungdomsförenings Kino-Kuva biograf, <https://kinokuva.fi/>.

Elsis och Toves resa - en utställning som ger en bild av Teuva kyrka som ett konstverk När vandringsutställningen Elsi och Tove i Teuva invigs står Teuva kyrka, som ritades av Elsi Borg i början av 1950-talet, och dess unika altartavla, De tio jungfrurna, målade av Tove Jansson, i fokus.

Genom två andra framstående formgivare, Dora Jung och Lisa Johansson-Pape, dyker kyrkan också ner i viktiga decennier av finländsk design. I utställningen kommer lokalsamhällets känslomässiga band till kyrkan till uttryck på ett rörande sätt i stunder av sorg och fest. ”En reproduktion av altartavlan i full storlek, utförd i al secco-teknik, visas upp, komplett med ursprungliga altardukar. I vår utställning kan besökarna på så sätt gå in i ett imaginärt altarrum och studera verket på nära håll”, säger utställningsdesigner Oskari Luoma, FM.

Utställningen visas på kulturcentret Orrela i Teuva, Porvarintie 51. Utställningen är öppen 2.7-11.8.2024 kl. 12-18 (stängt på måndagar), med förlängda öppettider under föreställningar av operan ”Tove Teuvalla”. Utställningens inträde är avgiftsfritt.

Pressmeddelande 17.6.2024

BIOGRAFISKT BIBLIOTEK

**Jane Trygg-Kaipiainen -
Monipuolinen vaikuttaja ja luova
tahtonainen**

NAISTEN ÄÄNI Suomi Finland 100

Kuuntele

Jane Trygg-Kaipiainen elämää ohjaa voimakas vaikuttamisen tahto ja epäkohtien korjaaminen.

Lapsuus

Jane on syntynyt Sakari Topeliuksen päivänä Heidekenillä, eli hän on aito turkulainen. Hänen syntymäkotinsa oli Raunistulassa. Isä oli monen sukupolven turkulainen. Äiti oli syntyjään Oulun seudulta. Isä oli sotilapsena ensin Tankassa ja sitten Ruotsissa. Äiti muutti lapsena äitinsä kanssa Ruotsiin. Vanhempien taustan vuoksi perhe koki aina olevansa pohjoismaalaisia. Jane sai viettää yhden kesän Ruotsissa isoäidin

Jane Trygg-Kaipiainen

Projektet ”Kvinnor berättar”: Tusen kvinnors berättelser lagts till i det biografiska biblioteket

Minst 50 berättelser med anknytning till Vasa!

Det finländska samhällets och kulturhistoria har till stor del byggts på människors handlingar och inflytande, men kvinnornas roll i denna berättelse har ofta försumrats. Kvinnors handlingar, influenser och livserfarenheter har dokumenterats förvånansvärt lite i det kollektiva minnet. För att ändra på detta har projektet ”Kvinnor berättar fötts,” vars mål är att göra kvinnors berättelser och inflytande till en del av den finländska historieskrivningen.

Webbpublikationen Kvinnor berättar (Naisten Ääni), som lanserades 2017 för att fira Finlands 100-årsjubileum, är en del av Finlands Kvinnoförbunds arbete med att producera omfattande material om finländska kvinnors liv och deras inverkan på samhället. Kärnan i projektet är viljan att producera och sprida information om vad kvinnor har gjort, hur de har bidragit till samhällets utveckling, hur de har levt och hur de

har överunnit livets utmaningar.

Våren 2024 publicerades den tusende biografien, och många fler har tillkommit sedan dess. Minst femtio historier berättar om kvinnor från Vasa eller kvinnor vars liv är kopplade till vår stad.

Det är skäl att nämna några kända Vasabor vars biografi finns i Kvinnornas röstbibliotek: Irma Rewell, Ritva Hyöky, Eeva Kauppi, Alexandra Frosterus-Såltin, Rosina Heikel,

Ett mångsidigt deltagande i nätpublikationen är välkommet, och nationella, lokala och familjekvinnor är välkomna att delta. Syftet är att lyfta fram olika berättelser och erfarenheter: vardagshjältinnor, de som slitit i organisationsarbetet, synliga och osynliga, högljudda och tysta. Vi vill sammanställa material som speglar de finländska kvinnornas mångsidiga bidrag till samhället och kulturen.

Du kan skriva nya biografiska artiklar för Women's Voice onlinepublikation eller kopiera tidigare publicerade artiklar i kvinnoorganisationers tidskrifter,

så länge det ursprungliga förlaget har tillstånd att publicera på nytt. Dessutom utmanar vi organisationer och enskilda medborgare att delta i insamlingen och dokumentationen av kvinnors berättelser i sina egna samhällen. Målet är att göra Women's Voice-projektet till en uppvisning i kvinnors styrka och samtidigt skapa en unik helhet av information om finländska kvinnors liv.

På sidan Bli en del av oss finns fler tankar och idéer om hur var och en av oss kan delta i projektet Women's Voice och göra de finländska kvinnornas berättelser mer synliga och meningsfulla. Kom med och hjälp oss att berätta de finska kvinnornas oförglömliga historier! Women's Voice-biblioteket är permanent online och kommer också att vara till nytta för forskare i årtionden framöver – eller århundraden!

Här hittar du Women's Voices biografiska bibliotek:

<https://www.naistenaani.fi/>

Alexandra Theodora Frosterus-Såltin, unohdettu vaasalainen taiteilija

NAISTEN ÄÄNI Suomi Finland 100

Kuuntele

Kuka on Suomen tunnetuin ja samalla unohdettuin naispuolinen taiteilija? Kenen teoksia miljoonat suomalaiset ovat ihastelleet yli sadan vuoden ajan? Kuka vaasalainen taiteilija on ollut unohdettu kymmenien vuosien ajan ilman, että Vaasassa olisi ainotakaan muistomerkkiä tai patsasta hänelle, puhumattakaan siitä, ettei kaupungissa ole yhtään hänen mukaansa nimettyä katuja? Kuka on taiteilija, jonka terveyttä edistävää piirustuksia koululaisemme ovat katselleet 120 vuoden ajan? Kuka naispuolinen taiteilija on inspiroinut Eppu Normaalin koskettavaan lauluun ”Murheellisten laulujen maa”? Kuka on vaasalainen taiteilija, jonka piirustukset olivat osasyynä siihen, että Suomessa oli historian alussa kieltolaki? Kuka on vaasalainen taiteilija, jonka taulu on presidentin kansliassa? Tämä kuuluisa taiteilija on tohtori Alexandra Theodora Frosterus-Såltin.

Alexandra Theodora Frosterus-Såltin 1860-luvulla (Museolaitos, kuva väritetty)

Lapsuus

Alexandra Frosterus syntyi 6. joulukuuta 1837 Inkoossa. Hänen vanhempansa olivat teologian professori Benjamin Frosterus ja Wilhelmina Sofia af Gadolin. Benjamin Frosterus oli syntynyt Pudasjärvellä 28. huhtikuuta 1792, Kalajoen kirkkoherran Johan Frosteruksen ja tämän ensimmäisen vaimon Marian Westzyntiuksen poikana. Robert Frosterus, Kuopion ensimmäinen piispa, oli hänen velipuolensa. Benjamin Frosterus väitelti teologiassa vuonna 1821 ja vihittiin papiksi 1824. Hänestä tuli kirkkohistorian professori vuonna 1829. Benjamin muutti perheineen 1. toukokuuta 1838 Vaasaan. Hänestä tuli silloiselta nimeltään Mustasaaren ja Vaasan seurakunnan kirkkoherra. Alexandra vietti lapsuutensa Hagan pappilassa. Talo seisoo edelleen samalla paikalla lähellä Vanhaa Vaasa ja toimii nykyään Vaasan ruotsinkielisen seurakunnan edustustilana.

Alexandra Frosterus-Såltin, en känd vasa-konstnär

Pali-Maja, Marie Johansdotter Berg - Skrev första dikten om alkoholens negativa sidor

NAISTEN ÄÄNI Suomi Finland 100

Kuuntele

Marie Johansdotter Berg, känd under sin pseudonym Pali-Maja, föddes den 10 december 1784 i Pali, en gårdsgrupp vid Österlandsvägen i Pörtom. Hennes far, Johan Hansson Uppgård, hade flyttat till Pörtom från Pjelas i Närpes, sedan han gift sig med Maria Greta Uppgård och därmed blivit ägare till hälften av ett hemman med namnet Uppgård. Då hemmanet skiftades fick familjen flytta till en äng med namnet Pala eller Pali, ett namn som lever kvar ännu i vår tid. Familjen hade 14 barn, varav 9 klarade sig till vuxen ålder. Isak Smeds berättar om familjen i den diktbok som publicerades år 1882: ”Alla barnen var utrustade med klokt huvud och lyckliga anlag att lära allt vad som föll dem i hägen.”

Hon avled den 11 oktober 1867 i Närpes. Hon var på sin tid den mest produktiva kvinnliga poeten i vårt land.

På sin tid var hon en av de mest aktade personerna i Närpesnejden. År 1882 publicerades en bok innehållande de dikter som återfunnits och i förordet till denna skriver lektor Isak Smeds från Petalax: ”Den skaldinna, vars visor otvivelaktigt allmännast sjungas över hela Österbotten och vilken jag i barndomen i min hembygd hört med så stor beundrad och aktning omtalas.”

Pali-Maj måste nog ha varit väldigt begåvad, för redan som 18-åring blev hon ”skolmästarinna” och i den rollen handhade hon undervisningen av barn i många byar i Närpes. Redan som 18-åring började hon skriva dikter. Som 20-åring besökte hon Stockholm, en resa som gick med båt från Närpes. Hennes medresenärer lär ha betecknat henne som en ”sångfågel”.

År 1814 födde hon en son vars far var Mats Matsson Snickars från Normäs i Närpes. På den tiden var utomäktenskapliga förbindelser både skamliga och olagliga. Hon fick sota för detta ”brott” med böter, men värre var att hon fick lida för sitt skamfilade anseende resten av sitt liv.

Pärmbilden till den diktsamling med Pali-Majas dikter som utgavs år 1882

Pali-Maja, en poet född i Pörtom

Här hittas alla berättelser:
<https://www.naistenaani.fi/>

SPELAUTOMATER

THL: I de mest utsatta bostadsområdena går mest pengar förlorade i penningautomater i det egna området

I områden där det är vanligt med utsatthet försvinner mest pengar på spelautomater i det egna bostadsområdet, visar THL:s undersökning. Tillgången på penningautomater, dvs. antalet automater i förhållande till invånarantalet, är också störst i de mest eftersatta postnummerområdena, även om antalet penningautomater totalt sett har minskat betydligt.

Med utsatthet avses i undersökningen den låga inkomstnivån i området, den höga andelen invånare med enbart grundskoleutbildning och den höga arbetslösheten. Uppgifterna för undersökningen är från 2022, då det totala antalet penningautomater i Fastlandsfinland var cirka 12 000. Antalet varuautomater hade minskat med rentav 10 000 jämfört med den föregående granskningen 2018–2019.

I bostadsområden där fattigdom är vanligt och det finns många varuautomater är förlusterna per capita störst. Tillgången till varuautomater har starkast koppling till de låga inkomsterna och den låga utbildningsnivån bland invånarna i området.

– Man kan se det som en slags ond cirkel. Ju mer fattigdom det finns i ett bostadsområde, desto mer spenderar folk på spelautomater och desto oftare finns det maskiner i området. De förlorade pengarna ökar ojämlikheten och risken för skadeverkningar av penningspel”, säger specialforskare Jani Selin vid

THL.

”Antalet penningautomater har minskat avsevärt på grund av den obligatoriska identifieringen och pandemin, då till exempel butikerna tog bort dem från sina lokaler. Varuautomater är dock fortfarande mer tillgängliga i utsatta bostadsområden, fortsätter Selin.

Placeringen av penningautomater behöver preciseras

Enligt lotterilagen ska placeringen av penningautomater planeras så att olägenheterna av att spela på dem är så små som möjligt. I Finland används en decentraliseringsmodell för penningautomater, det vill säga de placeras i vardagliga miljöer, såsom butiker, bensinstationer och kiosker. Det finns också spelautomater i separata spelhallar.

”Lotterilagens formuleringar om skademinimering förverkligas inte i ljuset av resultaten av vår undersökning, trots att placeringen av penningautomater har diskuterats i flera år”, säger forskningschef Susanna Raisamo från THL.

Enligt regeringsprogrammet ska möjligheten att flytta automaterna till separata lokaler utredas. Behovet av utredning har också nämnts i beslutet om att inrätta det pågående projektet för penningspelssystemet.

Enligt THL:s forskare är det motiverat att skärpa regleringen av pen-

ningautomaternas placering för att minska penningspelens skadeverkningar och den regionala ojämlikheten.

”Så länge placeringen av penningautomater inte är reglerad, utan besluten fattas självständigt av spelbolaget och på basis av affärsmässiga kriterier, kommer penningautomaternas koncentration till sårbara bostadsområden att fortsätta”, bedömer Raisamo.

Första studien i sitt slag

I undersökningen kombinerades Statistikcentralens befolkningsuppgifter på regional nivå med detaljerade konsumtionsuppgifter om penningautomatspel. Resultaten är internationellt unika.

– Så vitt vi vet är det här den första undersökningen som bygger på exakta uppgifter om kommuninvånarnas spelkonsumtion av spelautomater i sitt område, beskriver Selin.

Dessutom publiceras forskningsresultat för Esbo, Helsingfors och Vanda senare i år.

”Våra framtida forskningsresultat baserar sig på socioekonomisk information på regionnivå och anonymiserade uppgifter om spelkonsumtionen, så att de ger ännu mer exakt information om sambandet mellan tillgången på spelautomater, spelkonsumtionen och de socioekonomiska faktorerna”, säger forskare Pasi Okkonen vid THL. (THL.FI)

RUSSIA'S UNPROVOKED ATTACK ON UKRAINE

The G7 Summit's Key Result for Us Is More Air Defense Systems for Our Cities – Address by the President Volodymyr Zelensky

13.6.2024

Dear Ukrainians!

I have just had a meeting with President Biden, a good meeting, a useful one. Throughout these days, I have been in touch with our military, with a daily report from the Commander-in-Chief, and constant reports from the Minister of Defense, other government officials, and intelligence about the situation at the front, in the main directions in our Donetsk and Kharkiv regions, the needs of our warriors, and the details of supplies.

Today, almost all our meetings here – at the G7 Summit, and on the sidelines of the Summit – are focused on what our military is saying, on our needs and our capabilities right now, if the supply is sufficient and timely. With all the leaders, we are talking about speeding up the delivery of the announced packages to Ukraine. In particular, we have just talked about this with President Biden. Today, I also spoke with Justin Trudeau, the Prime Minister of Canada, about the new support – thank you, Jus-

tin! I also had a meeting with Rishi Sunak, the Prime Minister of the United Kingdom, and it will also contribute to the supplies. And a meeting with Fumio Kishida, the Prime Minister of Japan. I also had a good meeting with Giorgia Meloni, the President of the Council of Ministers of Italy. Thank you, Giorgia, for this meaningful summit and for all your support for Ukraine – for Ukrainians, for the protection of our children and families in Ukraine, all those whose lives are under attack from Russian terror.

The key result for us is that there will be more air defense systems for our cities. "Patriots" is practically a Ukrainian word now. There will also be more equipment and other necessary supplies for the front. Decisions have been made regarding the use of Russian assets for the benefit of Ukraine, with the G7 taking a significant first step regarding \$50 billion. Thank you!

We have already signed seven security agreements with all G7 countries. In total, seventeen agreements have already been signed, and we are preparing to sign another ten.

Today, I had a meeting with the IMF Managing Director to discuss support for our state, our institutions, and our society, of course. I am grateful for the understanding. I also had a very inspiring meeting with the President of the World Bank. We discussed, among other things, support for our energy sector, access to the necessary funds for people, companies, and government institutions to restore destroyed energy capabilities and build new ones. I am grateful to the World Bank and personally to its President for the willingness to work on this.

And I would like to thank all our partners today for supporting the Peace Summit and helping to engage leaders and states. Together, the world can definitely restore justice and a just peace. We are doing everything for this. The day after tomorrow the inaugural Peace Summit will take place where we will take the first real step towards a just peace.

Glory to Ukraine!

Licens: Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International. Länk: www.president.gov.ua

EN NOVELL

Fiskaren och affärsmannen i modern tappning

Denna novell finns i olika versioner i flera länder. En version tillskrivs Paulo Coelho. Här är en litet uppdaterad version.

En affärsman från storstaden var på semester vid en liten kuststad. En morgon såg han en enkel fiskare sitta avslappnat i sin båt vid kajen, med en kopp kaffe i handen och en liten fångst av fisk bredvid sig. Affärsmannen blev nyfiken och närmade sig.

"God morgon!" sa affärsmannen. "Du verkar ha fått en fin fångst för dagen. Hur lång tid tog det dig att fiska den?"

"God morgon", svarade fiskaren. "Det tog inte lång tid alls, kanske några timmar."

Affärsmannen såg förbryllad ut. "Varför stannar du inte ute längre och fångar mer fisk?"

Fiskaren log och svarade lugnt: "Jag har fångat tillräckligt för att försörja min familj och mig själv för idag. Resten av tiden njuter jag av livet."

"Men vad gör du resten av dagen?" frågade affärsmannen.

"Jag sover lite längre på mor-

gonen, fiskar lite, leker med mina barn, tar en siesta med min fru och går på kvällen till baren där jag dricker kaffe och spelar gitarr med mina vänner. Jag lever ett fullt och lyckligt liv."

Affärsmannen, som var mycket framgångsrik och alltid tänkte på affärer, kunde inte förstå det. "Jag har en MBA från ett prestigefyllt universitet och jag kan hjälpa dig. Om du spenderade mer tid på att fiska, skulle du kunna fånga fler fiskar. Med tiden skulle du kunna köpa en större båt, och kanske flera båtar. Till slut kunde du ha en hel flotta av fiskebåtar."

Fiskaren lyssnade artigt och nickade. "Och vad skulle jag göra då?"

"Med den ökade fångsten kunde du öppna din egen fiskfabrik, eliminera mellanhänderna och sälja direkt till återförsäljare. Du skulle kunna flytta till en större stad och driva ditt företag från där."

"Och hur lång tid skulle allt detta ta?" frågade fiskaren.

"Kanske 15-20 år", svarade affärsmannen.

"Och sedan då?" frågade fiskaren.

Affärsmannen skrattade och sa: "Det bästa kommer sen! När tiden är inne, kan du sälja företaget och bli mycket rik. Du skulle kunna leva som en kung och dra dig tillbaka med massor av pengar."

Fiskaren funderade ett ögonblick och frågade sedan: "Och vad skulle jag göra då?"

"Då", sa affärsmannen med ett leende, "kunde du flytta till en liten kuststad, sova lite längre på morgonen, fiska lite, leka med dina barn, ta en siesta med din fru och gå på kvällen till baren där du kan dricka kaffe och spela gitarr med dina vänner."

Fiskaren log och tittade upp på affärsmannen. "Men det är ju precis vad jag gör nu. Varför skulle jag vänta 20 år för att göra något jag redan njuter av?"

Affärsmannen blev mållös. Han insåg plötsligt att han hade missat själva poängen med livet medan han strävade efter framgång och rikedom.

Och så gick han därifrån, lite visare än innan, medan fiskaren återvände till sitt enkla och lyckliga liv.

Bertel Gripenberg, 1909

Ungdom

Vår tid är en tid af kamp och strid,
en brännande, olöst fråga,
vår tid är vårtid och såningstid
med jäsande safters råga.

Vår dag är ungdomens segerdag,
som lyser i klara lågor.
Vår kraft är ljungande tordönsslag
och dånande, vilda vågor.

Vi skaka världen i bergfast grund
med blixten i djärfva händer -
en blixtn som slocknar om en sekund,
men bländar, tjusar och tänder!

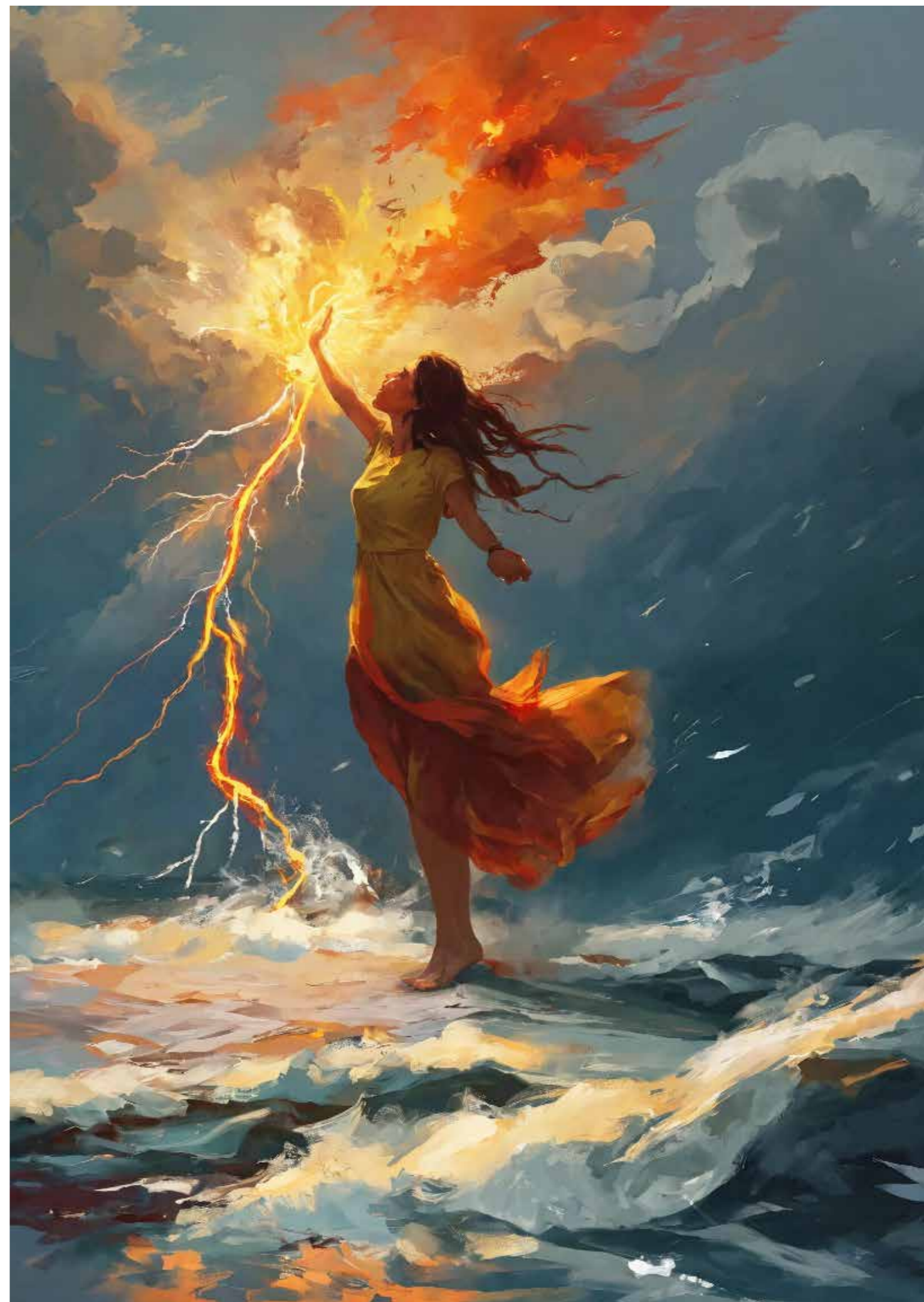
Bertel Gripenberg

Bertel Gripenberg (1878-1947) var en betydande finlandssvensk poet i början av 1900-talet. Även om han var känd för sina formella och tekniska färdigheter, hade han traditionella och reagerande åsikter om poesi och samhälle, vilket gjorde honom till en kontroversiell figur även på sin tid.

Gripenbergs tidiga produktion, som samlingarna "Vida vägar" (1904) och "Galler-grinden" (1905), bestod av passionerad kärlekspoesi, som ansågs djärv för sin tid. Under den senare perioden, som ofta anses vara hans starkaste, övergick han till etiska teman, vilket kan ses i verk som "Aftnar i Tavastland" (1911).

Det finska inbördeskriget 1918 gjorde ett djupt intryck på Gripenberg genom inspirerande verk som "Un-der fanan" (1918), som glorifierade krig och demoniserade röda motståndare. Detta, i kombination med hans antidemokratiska och antipopulistiska hållning, stärkte hans ställning som kontroversiell.

Gripenberg fortsatte att ge ut diktsamlingar under hela sin karriär, bland annat "Sista rondan" (1941). År 1925 gav han ut "Den hemliga glöden" (under pseudonymen Åke Erik-son), en parodi på modernistisk poesi som av en slump avslöjade nya sidor av hans eget författarskap.

De som vet litet mera är de som läser Wasa Dagblad

HOROSKOP FÖR JULI 2024

Väduren (21 mars - 19 april)
Denna månad, Väduren, kommer du äntligen att upptäcka att ditt verkliga kall i livet är att vara den som alltid frågar: "Ska du äta upp det där?" Omfamna din inre asätare, men se upp: dina vänner kanske börjar märka sin mat i kylan. Ditt lyckotal är 7, och din lyckokrydda är ketchup.

Oxen (20 april - 20 maj)
I juli kommer du att ge dig ut på en episk jakt efter den perfekta solstolen för sommarens latande. Tyvärr kommer varje stol du hittar att vara bara lite obekvämt. Din uthållighet kommer dock att löna sig när du av misstag upptäcker den förlorade konsten att "vila stående." Din lyckofärg är rutig.

Tvillingarna (21 maj - 20 juni)
Denna månad, Tvillingarna, kommer du att vara så charmig och kvick att folk undrar om du i hemlighet har blivit ersatt av en talkshow-värd. Använd dina krafter klokt – kanske försöka förhandla fram världsfred eller åtminstone en gratis kaffe. Ditt lyckoord är "quixotic," och din lyckotid är 15:17.

Kräftan (21 juni - 22 juli)
Juli handlar om självvård för dig, Kräftan. Du kommer att fullända konsten att ta en tupplur och bli en kännare av den bästa kuddpuffningen. Varning: du kan bli så avslappnad att folk börjar peta på dig för att se om du fortfarande andas. Ditt lyckosnack är chips.

Lejonet (23 juli - 22 augusti)
Som Lejon kommer du att spendera juli med att bada i din egen fabulösa glans. Du kommer att börja ge dig själv pep-talks framför spegeln, och ditt hår kommer att se fantastiskt ut varje dag. Försök bara att inte bli för distraherad av din egen spegelbild. Din lyckotillbehör är solglasögon, eftersom du alltid lyser starkt.

Jungfrun (23 augusti - 22 september)
Denna månad, Jungfrun, kommer du att finna glädje i att organisera allt i sikte, från din garderob till din grannes strumplåda (fråga inte hur du kom dit). Folk kommer att förundras över din ordning, och du kommer att kröns till "Ordningens högsta härs-kare." Din lyckoprogram är kalendern.

Vågen (23 september - 22 oktober)
I juli, Vågen, kommer du äntligen att uppnå den perfekta balansen i ditt liv, precis innan du snubblar över dina egna fötter och spiller kaffe överallt. Omfamna kaoset med elegans och kom ihåg: ett spillt kaffe är bara universums sätt att säga: "Ta en paus." Din lyckodans är moonwalk.

Skorpionen (23 oktober - 21 november)
Juli kommer att vara en mystisk månad för dig, Skorpionen. Du kommer att utveckla en talang för att dyka upp och försvinna på sociala tillställningar som en ninja. Använd dina krafter till gott – som att smyga bort från tråkiga samtal. Din lyckohobby är folkspaning.

Skytten (22 november - 21 december)
Denna månad, Skytten, kommer du att känna ett överväldigande behov av att resa, även om det bara är till andra sidan av ditt vardagsrum. Omfamna din inre upptäcktsresande och gör varje vardaglig uppgift till ett äventyr. Ditt lyckotransportmedel är den rullande kontorsstolen.

Stenbocken (22 december - 19 januari)
Juli kommer att handla om karriärutveckling för dig, Stenbocken. Du kommer att imponera på din chef genom att dyka upp på Zoom-möten i en full kostym – byxor inkluderade. Din ambition kommer att löna sig, men kom ihåg att ta en paus innan du blir en PowerPoint-presentation. Din lyckodyrck är espresso.

Vattumannen (20 januari - 18 februari)
Denna månad, Vattumannen, kommer du att komma på så många innovativa idéer att folk börjar kalla dig "Idéfabriken." Se bara till att skriva ner dem, annars kanske du glömmet dem medan du jagar nästa blanka föremål. Din lyckopryl är post-it-lappen.

Fiskarna (19 februari - 20 mars)
Juli är en drömsk månad för dig, Fiskarna. Du kommer att ofta förlora dig i tankar, fundera över universums mysterier – eller bara vad du ska ha till middag. Oroa dig inte, ditt dagdrömmande kommer att leda till några riktigt djupa insikter, som den perfekta pizzapåläggskombinationen.

Ha en härlig och skrattfylld juni allihop!

HUMOR FÖR ETTHUNDRA ÅR SEDAN

TÄNDER

Det är konstigt med hustru min. Ju fler tänder hon mister, ju mer bitande blir hon.

MASSOR MED HATTAR

Kunden: Är det sant att ni har fått in 1,500 nya hattar från Paris?

Biträdet: Javisst!

Kunden: Åh, så förtjusande. Jag måste genast prova dem!

ETT SMUTSIGT DJUR

Lärarinnan: Nu är det bara ett djur kvar, som du inte räknat upp. Det har borstigt hår, av-skyr tvätt och renlighet och tycker om att rota i jorden. Vad är det för ett djur, lille Tomas?

Tomas: Det det är jag

GRATULATIONER:

—Gratulera mig. Jag har gift mig!

—Jag känner inte din hustru, så jag kan inte gratulera dig och jag känner dig, så jag kan inte gratulera din hustru.

GRÄL

—Kunna ej Karl och Emma klara upp sitt mellanhavande.

—De skulle båda vilja det, men de minnas icke om vad de grälade.

PÅ RESTAURANG

En välklädd herre med en liten gosse kommer in på en restaurang. Vad vill du ha? säger han åt pojken och då denne önskar chokolad med bakelser får han det medan herrn själv spisar en varm, god frukost. När han är färdig säger han till källarmästaren:

— Ni tittar väl efter pojken ett slag medan jag sticker mig in till teaterns biljettkassa? Han gick och det gick en halv timme, det gick en hel, men herrn kom icke tillbaka.

— Tror du icke, att din pappa snart kommer tillbaka? frågade källarmästaren den lille gossen, som troget satt kvar.

— Min pappa? Varför skulle han komma hit?

— Var det inte din far som satt med dig här?

— Nej, det var en främmande herre, som frågade om jag ville komma med och dricka chokolad.

"AFFÄRSMAN"

En affärsman i .... stad var allmänt känd som en person, dendär hade till specialitet att „lura bönder 11 . Vid begravningen anhöll änkan att pastorn skulle säga någonting vackert om hennes avlidne man och hälst på rim. Då hov pastorn upp sin röst och sade;

Den avlidne var en trägen man,
När andra sovo, arbetade han
Och när de andra vaknade,
å ägde han vad de saknade.

ÅSNA, PRÄST OCH LÄNSMAN

Prästen och länsmanen sitta tillsammans vid toddyglaset då länsman frågar om pastorn vet vad likheten emellan en präst och en åsna är. Inf vet jag. Länsman: Jo prästen bär sitt kors på magen och åsnan på ryggen. Prästen: Ja men vad är likheten emellan en länsman och en åsna? Länsman,: Inf vet jag. Prästen: Inf jag håller.

NEKROLOG

Det är otur för mången att nekrologen ej kan användas som tjänsteintyg.

HÄST

Den fula ungmön:

—Är hästen rädd ?

Hästförare:

—Stig ni på bara, hästen brukar ej se bakåt.

MODERN KONST.

—Nå, vad tycks om min tavla? Magnifikt! Storartat! Men vad skall den egentligen föreställa? Ja, gissa, Hm... Om det inte är en solnedgång på slättbygden, så är det en snöstorm på ha-vet. Eller kanske Pompejis och Herculums förstörelse av Vesuvi lava. Jordbävningen i Japan. Eller kanske rent av Yttersta domen.

HON ÅNGRADE SIG.

Frun: Vad är det jag hör, Klara? Ni har haft den oerhörda fräckheten att gå på bal med er fästman i min nya sällskskapsdräkt. Hushållsbiträdet: Frun må tro, att jag bitert ångrar det också, för han hotade med att slå upp med mej, om han en gång till fick se mig så oanständigt klädd.

GICK I FÄLLAN.

Frun: Neka inte, Fabian! Du kom mycket sent hem i natt. Jag hörde dina skor knarra.

Mannen: Det är inte sant! Skorna drog jag av mig i förstugan.

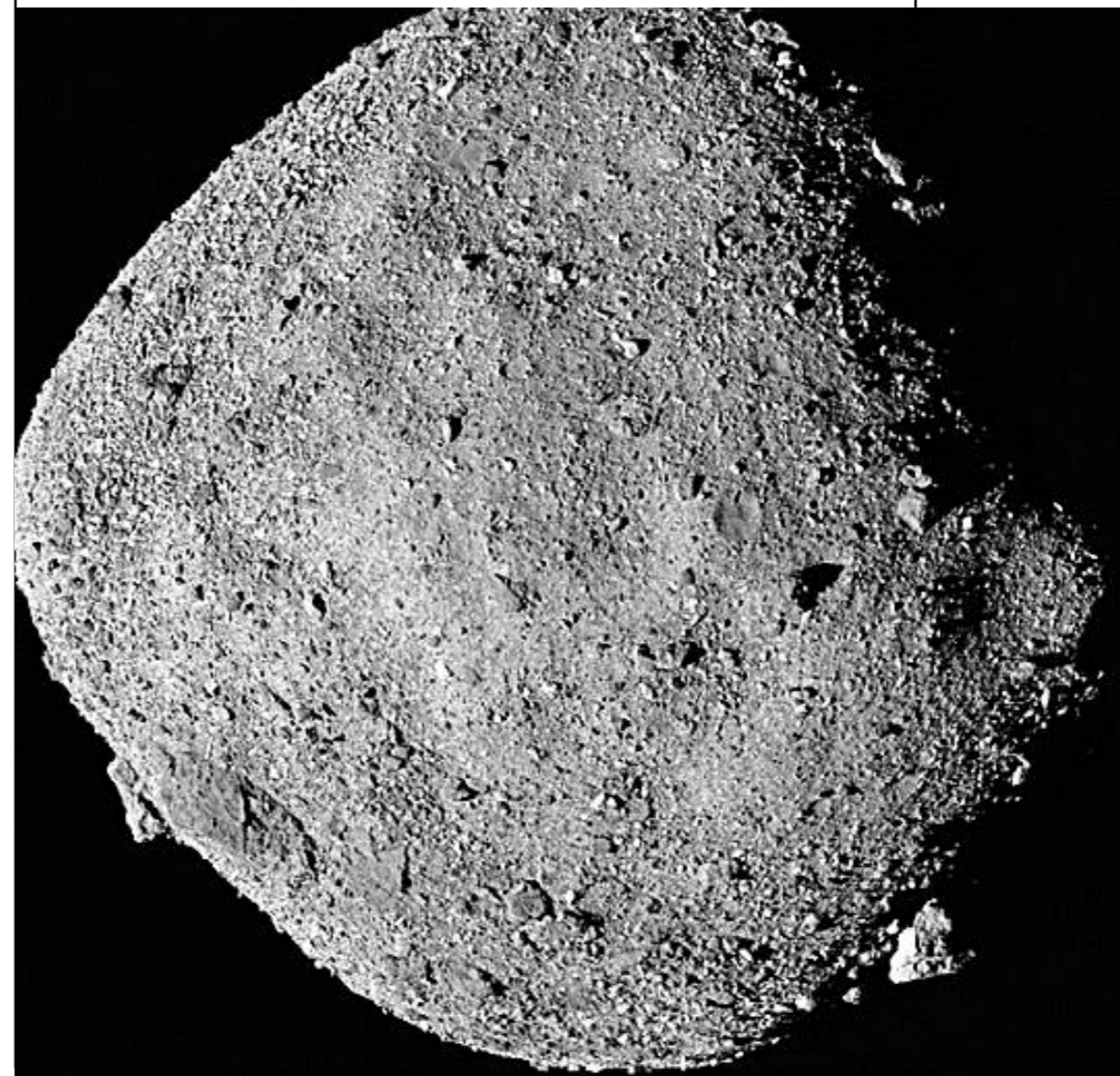
VID MIDDAGSBORDET.

Värdinnan (älskvärt):

—Jag fruktade nästan, att ni inte skulle antaga min inbjudning att spisa middag hos mig i dag, kära fru Olsson, då jag vet, att ni för närvarande har storrengörning. Fru Olsson (i det hon stolt ser sig omkring i kretsen av gästerna):

—Jag ville inte för aldrig det underlåta att komma, när jag gärna ville se, huru alla

Veckans astronomiska bild:

BennuAsteroid. jpg

This mosaic image of asteroid Bennu is composed of 12 PolyCam images collected on Dec. 2 by the OSIRIS-REx spacecraft from a range of 15 miles (24 km). The image was obtained at a 50° phase angle between the spacecraft, asteroid and the Sun, and in it, Bennu spans approximately 1,500 pixels in the camera's field of view.

NASA/Goddard/
University of Arizona

Public domain

Vad är det här för ett hus?

Förra veckans hus: Hamnparkens daghem

Photo-Sketch

Nästa vecka:

Från läsarna

Vi tar väldigt gärna emot inlägg från våra läsare. Kommentarer, historier, minnen, debatt, nyheter från hemorten. Sannolikt koimmer detta att vara den viktigaste delen i denna vår tidning. Men utrymmet är ju begränsat, så skriv gärna rätt så kort! Så sänd gärna inlägg till:

wasadagblad@gmail.com

Annonsera i WD

Det kan ha ett visst PR-värde att vara bland de första som annonserar i denna historiska och hypermodärna dagstidning. Annonserpriset är 6 €/spaltmillimeter. Standardannonser är billigare (25mm hög=140 €, 50 mm = 280 €, 75 mm=400 €. Upprepade annonser = 30% rabatt. Sänd annonser till wasadagblad@gmail.com som jpg, tiff eller png, annonserna förminskas sedan till spaltbredd 46 mm.

Wasa Dagblad
wasadagblad@gmail.com